

VESTNIK

NOTICIERO

9-10

1973

XXIV

VESTNIK je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. Izdaja ga konzorcij. Predsednik Edi Skulj, Ramón Falcón 4158, Suc. 7, Buenos Aires. Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Editor y redactor responsable: Eduardo Skulj, Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans.

Ovitek: arh. Jure Vombergar

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko, Estados Unidos 425, Bs. Aires (33-7213)

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 1.144.379

Naročnina: Argentina 2.000 pesov (20.— Ley 18.188) Južna Amerika: enakovrednost v dolarjih, ZDA, Kanada: 4 dolarje, Evropa: enakovrednost ameriško-kanadske naročnine. Za letalsko dostavljanje doplačati 3.50 dolarje.

Soborcem in naročnikom v Argentini: članarino in naročnino za Vestnik lahko poravnate tudi v Dušnopastirski pisarni.

VESTNIK - NOTICIERO

1973 - 9/10 — 8. 9. 1973

Director: Eduardo Škulj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires (7)

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 1.144.379

La libertad religiosa en la Unión Soviética

El cardenal Doepfner, arzobispo de Munich y presidente de la Conferencia episcopal alemana, y el Dr. Hermann Dietzinger, obispo luterano de Baviera y presidente del Consejo evangélico alemán, escribieron una carta común a L. Brezhnev, secretario general del partido comunista de la Unión Soviética, en la cual le ruegan hacer respetar el derecho a la libertad religiosa en la Unión Soviética. La carta fue remitida el 15 de mayo a la embajada soviética en Bonn, es decir antes de la llegada de Breznev a Alemania occidental.

“Con vivo interés el pueblo alemán todo entero seguirá vuestro viaje a la República Federal Alemana. Esta visita es considerada como una contribución a una comprensión creciente y a una colaboración más estrecha entre nuestros pueblos. Es acompañada de grandes esperanzas para un porvenir pacífico de Europa.

“Por su parte, los cristianos de nuestro país apoyan todos los esfuerzos que contribuyen a la paz, incluso entre pueblos que se diferencian por la diversidad de concepciones fundamentales y sistemas sociales. Saben que, en los esfuerzos en favor de la paz, el pueblo alemán debe soportar sacrificios a fin de que sean superados los dolorosos recuerdos del pasado. A pesar de esto, deben declarar con toda nitidez que una paz durable entre los pueblos no es posible si los derechos esenciales del hombre no son garantizados y traducidos en la realidad en todo los países. Y no hay ninguna duda que la libertad religiosa figura entre esos derechos fundamentales.

“Es precisamente sobre este punto que muchos cristianos se sienten profundamente inquietos. Los cristianos de nuestro país —y no son los únicos— han recibido informaciones según las cuales en vuestro país, no obstante lo que está claramente estipulado en la Constitución sobre la libertad

religiosa, personas y grupos enteros sufren perjuicios y son oprimidos.

“Os pedimos que nos comprendáis si no podemos callarnos ante este problema. En el sentido mismo del mejoramiento de la relaciones entre nuestros pueblos, estimamos que es nuestro deber aprovechar la ocasión de vuestra visita a Alemania Federal para daros a conocer la realidad de estas informaciones así como de la opinión pública en nuestro país al respecto. Os pedimos que examinéis urgentemente estas informaciones y tratéis de remediar esos hechos.

“Es comprensible que las informaciones que nos han llegado conciernen particularmente a los cristianos evangélicos y católicos. Como ejemplo de lo que mencionamos, citaremos la situación de las comunidades bautista y las de los católicos lituanos.

“Estamos dispuestos a transmitir las informaciones que hemos recibido, sea a la embajada de vuestro país en Alemania Federal, sea a cualquier otra dirección que se nos designe. Estamos convencidos de que el contenido de estas informaciones es de la más alta importancia para la reconciliación durable de nuestros pueblos...”

Nota de la Redacción. — Lamentablemente, los eslovenos en la diáspora — que representan una cuarta parte de toda la nación eslovena — no cuentan con un obispo, elegido de sus filas, para que pudiese levantar la voz de la Iglesia católica eslovena, libre en el mundo libre, contra toda la persecución religiosa y la opresión de la libertad de culto en el suelo patrio.

S Kristusom so morali postati pšenično zrno

(Govor dr. Pavla Krajnika pri spominski maši v cerkvi Lurške Marije na Providence Heights, Euclid.)

Spet smo se zbrali na tem svetem kraju za naš Spominski dan. Spet se spominjamo vseh tistih, ki so padli v zadnji vojni in komunistični revoluciji, predvsem tistih 12 tisoč domobrancev, četnikov in civilistov, ki so bili pred 28. leti vrnjeni iz Vetrinjskega polja in neusmiljeno pobiti v prvih mesecih po vojni in pometani v znane in neznanе grobove v Kočevskem rogu, Teharjih, Hrastniku in drugod. Ta zločin, to revolucionarno nasilje, ti najbolj žalostni dogodki v zgodovini našega naroda, so dali povod za ta Slovenski spominski dan. Povsod v zamejstvu, kjer žive svobodni Slovenci, ga obhajamo. Clevelandski Slovenci ga prihajamo obhajati na ta lepi kraj že 23 let. Lep in primeren je ta kraj: pri Lurški Mariji, pri Materi vseh

mater, ki je sama objokovala svojega Sina pod sramotnim križem, lažje najdemo razumevanje in tolažbo; pri ženi, ki je prav v trenutku največjega ponižanja skupaj s svojim Sinom kači glavo strla, začinjamo umevati smisel žrtev naših dragih.

Čas in kraj pa tudi naš način obhajanja tega Spominskega dne je primeren. Praznujemo ga namreč z veliko vnemo, z molitvami, s pobožnimi pesmimi in daritvijo svete maše.

Spomin na naše žrtve združujemo s spominom na Kristusovo smrt na Njegovo daritev na križu, ko je daroval svoje telo in prelil svojo kri v odpuščanje grehov. Gospodovo smrt oznanjamo v tej bežni uri, v kateri je vse obseženo. Znova se daruje za nas in znova stopa med nas kot žrtev in Zmagovalec. Ko izpovedujemo vero v Njegovo vstajenje, in tudi v naše in vseh padlih vstajenje, se nam začenjajo odkrivati žalostni dogodki izpred 28 let v drugačni luči. Največja skrivnost naše vere nam vernim že zdaj vsaj delno razkriva smisel naše največje tragedije. V svoji popolni nemoči, premagani in zasramovani so našli moč v Njem, ki je sam bil obsojen in je v krvi umiral na križu. V Kristusu so umirali in kakor On izročali svoj duh nebeškemu Očetu in šepetali tiste nadčloveške besede odpuščanja za svoje ubijavce, ki niso vedeli, kaj so jim delali. S Kristusom so morali postati pšenično zrno, ki mora pasti v zemljo in umreti, da se uniči greh in smrt in se obnovi življenje.

Ko tako združujemo obhajanje našega Slovenskega spominskega dneva z obhajanjem Gospodove daritve, skušamo doumeti nedoumljivo skrivnost človeških usod, hkrati pa se učimo gledati na našo preteklost z očmi vere, in glede bodočnosti se nam daje nevarljivo upanje. Gledanje s te perspektive je edino pomembno, ker ima težo večnosti.

Takšen pogled na našo tragedijo je potreben predvsem tem, ki so "o videli in niso razumeli". Mrtvi so že dosegli milost in usmiljenje. Upamo in molimo, da jih je Bog po tej strašni preizkušnji „našel, da so njega vredni“. Njih enkratna smrt pa zdaj zgovorneje govori kot vse naše besede. Njih zapečateni in skriti grobovi silneje obsojajo kot vsi naši Spominski dnevi. Pričajo proti tistim, ki so menili, da za ta največji narodni zločin nikoli nikomur ne bodo dajali odgovora.

Te torej, ki se niso pomišljali v najtežjih letih naše narodne zgodovine za tolikšno ceno nedolžne prelite krvi vzeti politično oblast v svoje roke, naj le vznemirjajo duše pravičnih. Njih po vsej Sloveniji razmetani grobovi naj razglašajo njihove vnebovpijoče zločine. Torej tudi nam samim je treba obhajati naš Spominski dan; treba nam je leto za letom hoditi v to doživeto krščansko preteklost, da se vedno znova zavemo kdo in kaj smo, kako nas je oblikovala. Treba se nam je učiti iz nje, da se bomo lažje obvarovali njenih zmot, gradili sedanost iz njenih kreposti in odkrivali v njej vzorec za lepšo bodočnost.

Naj končam z obljubo, ki smo jo slišali ob koncu današnjega evange-

lija. Naš Gospod nam obljublja, da bo spolnil, karkoli ga poprosimo, če ostanemo v božji ljubezni. Prosimo ga, da bi s tako vnemo obhajali Slovenske spominske dneve, da bi dogodki, ki se jih spominjamo, odsevali z našega življenja. Prosimo ga, da bi se nenehno tako borili za pravico in za resnično osvoboditev našega naroda izpod nepostavne brezbožne oblasti, da bi spolnili večni načrt Njegove ljubezni. Sam vstali Zveličar, ki je premagal svet, naj nas nauči premagavati greh in smrt in moliti za odpuščanje in spreobrnitev hudobnih morilcev naših bratov in zdajšnjih preganjavcev kristjanov. Naj nas nauči doumeti njegove besede: „Jaz pa vam pravim ljubite svoje sovražnike, delajte dobro tistim, ki vas sovražijo, in molite za tiste, ki vas preganjajo in obrekujejo...“, da bomo otroci našega Očeta, ki je v nebesih. Po tej daritvi in molitvah preblašene Device Marije in vseh svetnikov.

Izpoved mladine

Iz govora lic. Janeza Zorca na spominski proslavi SKAD

Ker nosimo izročilo o pomenu narodnosti, vere in svobode, nas naša prisotnost tukaj obvezuje k boju proti zablodam, ki vodijo človeško družbo v pogubo.

S sprejemanjem teh načel izražamo naše spoštovanje tistim, ki s svojim življenjem pričajo zvestobo ciljem za uveljavljanje človečanskih pravic, in poklanjamo venec onim, ki so s svojo smrtjo izpričali prevzvišenost svobode.

V spominu na preteklost izražamo priznanje onim, ki so žrtvovali svojo mladost, da bi ostala živa zamisel svobode in beseda krščanstva.

Na ustih današnje slovenske mladine, ki se razlega po vsem svetu, reži beseda, ki je bila tedaj evetoči mladini s smrtjo prитайena. Glas teh idealov za boj proti laži že doni v večnosti. Duh naših mrtvih moli pred Bogom. Zato je naš trud poln smisla. Žrtve so moč in obenem opora našemu svobodnemu verskemu in narodnostnemu prepričanju. S temi žrtvami za red, ki ga je sam Bog določil, si je naš narod izprosil blagoslov za trajno življenje. Zavedajmo se, da zaradi tega naše gibanje v svetu ni izgubljena celica slovenstva.

Svet je naš dom.

Slovenec v svetu je dejstvo, ki ima že tisočletno zgodovino, a vedno

ne uklonljivo pred pritiskom tujčevih tal in navalov. Zato so viri našega obstoja še vedno isti, ki so jih imeli naši predniki, ki so pripoznali v svetu le eno samo domovino, ter se zavedali, da se z njimi ne pričinja nova zgodovina, temveč samo novo poglavje že zgodovine.

Oder naše zgodovine je sedaj ves svet in kdor izmed nas ne sprejme življenje svojega naroda in se ne obveže z njegovo usodo, izvršuje izdajstvo nad samim seboj. Duh, ki živi v osebi posameznika, je nepretrgana vez med sedanostjo in zgodovino naših prednikov; zato kdor soglaša s pretrganjem tega določenega reda, ker išče v potujčevanju poenostavitev zvestobe nečemu, česar istočasno ne loči pravilno, med domom in tujino namreč, grozi samemu sebi s pogubo prave osebnosti.

Današnja slovenska mladina se mora zavedati, da je njena naloga biti motrilec pogojev, ki se ji nudijo za njeno bodočnost in tako bodočnost našega naroda. V nas je dolžnost, da strogo čuvamo in sledimo soglasju naših misli in dejanj, da si s tem preprečimo možnosti samoprodaje.

Mi postajamo straža najplemenitejših vrednot, zaradi katerih je tudi mladina pred tridesetimi leti v Sloveniji in potem v svetu darovala svoje življenje. Z vzgledom naših mrtvih sprejemamo meč, da usmrtimo zablodo, ki s svojo perfidnostjo slepi mišljenja in si hoče prilastiti oblast nad svetom.

Ko je bes prekletstva dvoršil s ceno življenj svojo zlobno kupčijo, je bil naš narod s častjo obsijan. Naši junaki so dovršili sodbo nad lažjo in s svojo krvjo podpisali njeno smrt. Mi smo sedaj nosilci tega izročila, ki naj bi tičal nad komunizmom in njegovi zavezniki, dokler pritajena resnica ne bo pridobila svojega dokončnega priznanja in veljave.

Ce hočemo, da bo v emigraciji kaj obstajalo, mora biti zidano na realnost in v takem obsegu, ki ga zmoremo.

Karel Mauser

Cloveka nikoli ne sme biti sram priznati, da ni imel prav.

Alexander Pope

OB 30-LETNICI DOMOBRANSTVA

Leto 1848. „Pomlad narodov“ ga imenujemo. Tudi mi smo se zavedli svojega slovenstva. Zato je bil naš krik iz preko tisočletne sužnosti tako močan da je zamajal šeststoletno avstrijsko cesarstvo prav v temelju ter se leta 1918 dokončno zrušilo.

Tega leta smo se v idealizmu — kar ni vedno dokaz modrosti — vključili v bratsko povezavo sorodnikov: Srbov in Hrvatov. V sorodstvo smo iskreno verjeli, zato je bilo razočaranje večje.

Ob strašno žalostne razpadu jugoslovanske vojske leta 1941 so se podrli temelji, na katerih je bilo zgrajeno zaupanje v mlado državo.

Med okupacijo in ko je mednarodni komunizem po domačih sopotnikih pribil na križ do smrti izmučen slovenski narod, smo ostali — sami.

V okovju okupatorja se nismo mogli premakniti, nikogar prositi za pomoč in svetovalca ni bilo.

Ovisni smo bili le od samega sebe, prepuščeni le svoji lastni slovenski iznajdljivosti.

Trgali smo okovje okupatorja, da bi se ubranili udarcem komunističnih biričev.

Počilo je okovje — ker svobode duha se ne da ukleniti.

...Preko Slovenske legije, Vaških straž... se je rodilo Slovensko domobranstvo.

Prvič v naši zgodovini smo dokazali, da si znamo tudi sami „brusiti bridke sablje.“ To nam je vlilo navdušenja, ki je prekipevalo od zmage do zmage na bojnih pohodih proti komunističnim tolпам. Pa tudi v zaledju spopolnjevanje vojaških disciplin, redno delovanje civilne uprave..., nam je zbudilo samozavest.

Od vojakov in poveljnikov, od čiste trobojnice do rodne grude, vse je bilo slovensko — naše — slovensko.

Tisočletne izkušnje so v času Slovenskega domobranstva rodile novo postavko: „...na svoji zemlji — svoj gospod!“...

Slovenski človek se je v dobi Slovenskega domobranstva zavel svojega izvora, tako po rojstvu in domovini, kot po kulturi, ki jo je živel iz izobrazbe po lastnem naporu pridobljene slovenske univerze.

V slovenskem domobranstvu in po njem v vsem narodu se je

zdramila narodna zavest, ki je rastla iz dneva v dan in pognala mogočne korenine, ki so podlaga današnjemu stremljenju po lastni in samostojni državi.

Slovensko domobranstvo se je rodilo v strašnih bolečinah iz narodovih ran, ki jih je odprl tujec in — na žalost — lastni brat. Iz teh ran je pilo kri — svoj življenjski sok. Mati Slovenija je z lastno krvjo dojila svoje dete: **Slovensko domobranstvo**. Domovina je dala najboljše, kar je premogla. Tako rojena in hranjena prva slovenska narodna vojska, je postala še v smrti zmagovita.

Duh domobranstva je prekorlačil meje rojstnega ozemlja. Šel je med naše dobre primorske brate, šel je na Gorenjsko in Štajersko, kjer so četnikovali slovenski fantje.

Po strašni slovenski Kalvariji na Vetrinjskem polju in zaradi mednarodnih „trgovcev z belim blagom“, je naš narod padel leta 1945 v novo sužnost.

Večno zahvaljen Bog — nekaj se nas je rešilo iz te Kalvarije. Skupaj s tistimi, ki so ves čas ljubili slovensko domobranstvo, živeli z njimi in mu sledili, smo se znašli pod skupnim imenovalcem: Slovenska protikomunistična emigracija!

Ne drugonarodna, ne primorska ali štajerska, pa tudi ne jugoslovanska, ampak **slovenska** in v njej nas danes že nasledujejo naši slovenski potomci.

Zdaj smo sicer na tujih tleh — a svobodni! Narod doma v sužnosti, zato je naša prva skrb: svoboda vsega našega naroda!

In kje je prava svoboda naroda, če ne, v samostojni — lastni — samo naši, slovenski državi?! Vse druge kombinacije k pravi svobodi naroda — **tudi našega, ne spadajo!**

Slovensko domobranstvo je mejnik v življenju našega naroda: je mejnik vsem sosedom, je pa tudi jedro naroda, ker se je rodilo v najhujšem spoznanju, da smo vedno trpeli... ne zaradi nas samih.

Duh Slovenskega domobranstva odmeva po vsej Sloveniji, ker ta duh je „odmev domovine!“

Ta odmev domovine nosi v sebi Slovenec, prerojen in prekaljen v naši in z našo prvo slovensko narodno vojsko in ta odmev domovine se imenuje: Samostojna in neodvisna Slovenija!

Rudi Bras

Dr. Oton Ambrož: Mir s častjo

Pomen takega miru je predsednik Nixon pojasnil pred parlamentom Južne Caroline: Ameriki je uspelo s svojimi zavezniki preprečiti, da bi komunisti s silo (kako pa drugače!) zasedli Južni Vietnam. Poudaril je, da je to edinstveni primer nesebičnega žrtvovanja enega naroda za drugega v vojni.

V „aktu“ pariške konference, ko so vse velike sile, vključno Rusija in Kitajska, potrdile vietnamske premirje, so stvarno de-amerikanizirale ta konflikt. V njem je kar petkrat poudarjena pravica južnovietnamskega naroda na samoodločitev, kar bi morala biti temeljna pravica vsakega naroda; ker na njej temeljijo vse ljudske pravice sploh. Zastopniki komunističnih držav so to gladko podpisali, dasi to pravico razlagajo dialektično.

Na drugi strani pa govorijo komunisti o zmagi, kar seveda ni rše. Zavezniških sil niso mogli premagati kljub vsej ruski in kitajski pomoči. Rusi so jim dali najnovejše orožje, ne pa tako, ki bi ogrožalo Sedmo ameriško brodovje, ker Moskva ni hotela iti v konfrontacijo z Ameriko tako daleč.

Največji njihov politični neuspeh je pa v tem, da jim ni uspelo pridobiti simpatije lastnega naroda na jugu. Vietnamizacija, to se pravi proti-komunistični odpor, je uspel nad pričakovanjem. Ob priliki svojih dveh ofenziv leta 1968 in 1972, so računali predvsem na splošno vstajo, do katere pa ni prišlo. Nasprotno, kar 10 milijonov beguncev (Južni Vietnam ima 18 milijonov prebivalcev) se je umaknilo pred „osvoboditelji“ iste narodnosti! Komunisti so se maščevali s terorjem, ki je že dosegel genocid lastnega naroda. Samo v bivši prestolnici Hue, ki so jo držali nekaj časa, so odrezali vratove ali kar žive vrgli v grobove več kot štiri tisoč moških, žensk in otrok. Žrtev je bilo dvakrat več (spomnimo se le na domače geslo „žrtve morajo biti!“) kot ob priliki zadnjega ameriškega bombardiranja Hanoja in Haiphonga. Ali se potem čudite, da narod na jugu obmetava s kamenjem komunistične člane komisije za premirje, kjerkoli jih zagledajo? Bratomorna vojna traja tam s presledki že kar 25 let.

Vendar pa Južni Vietnam ni več enotna celota kot je bil poprejši, ločen od Severnega Vietnama z demilitarizirano zono. Na jugu sedaj kar mrgoli „leopardovih peg“, kot jim pravijo. To so področja pod oblastjo iVetkonga, zasedena po gverilcih, ki pa se ne bi mogli obdržati brez prisotnosti vojske Severnega Vietnama kar ves svet vidi in ve, le komunisti tega ne priznajo in niti ni omenjeno v sporazumu o premirju. To taktiko „osvobojenih področij“ so uresničili kitajski komunisti že v tridesetih letih tega stoletja, posneli so jih potem jugoslovanski komunisti, tako da nam je pomen teh „peg“ predobro znan iz lastne domače izkušnje.

SVETOVNI POMEN VIETNAMA

Komentatorji svetovnega tiska so popolnoma prezrli ogromni vpliv vietnamske vojne na politiko Pekinga in na splošni položaj v Aziji. Ko se je pričela leta 1965 širokopotezna ameriška intervencija, je bil največji del kitajskega komunističnega vodstva mnenja, da bo kitajska intervencija potrebna tudi tu, kot je bila na Koreji. Tudi pa naj bi bila učinkovita le v sodelovanju z Rusijo. Temu se je Mao Tse-tung in njegov „glavni stan“ uprl (to ni bil ne Politbiro ne CK KPK) in je priporočal le pasivno vlogo. To je pospešilo tako imenovano kitajsko kulturno revolucijo, ki sem ji pripisal več kot vsi avtorji v tej zadevi tudi čisto čisto anti-ruski pomen. Medtem se je zbralo na kitajski meji več kot 40 sovjetskih divizij v polni vojni opremi, pripravljeni za konvencionalno ali tudi atomsko vojno. Tako je prišlo do kitajsko-ameriškega zblizanja, ki je naperjeno proti vsaki ruski nevarnosti in iskanju hegemonije v Aziji. V takem položaju tudi vsemogočnim Rusom ni bilo do tega da „tjereju mak na konac“, kakor pravijo naši južni bratje.

Isto leto, pod istim vplivom, je bil docela uničen indonezijski komunizem, najmočnejši v svobodnem svetu, ko so nacionalisti uspeli preprečiti načrte za državni udar s kitajsko pomočjo, ki so mu pravili „gestapu“ (malajski akronym).

V Južnem Vietnamu sta sedaj dve vladi; legalna vlada v Saigonu ne prizna vlado Vietkonga in formalno vice versa. Ostanek predsednika Thieua na oblasti je bil še pred zadnjim ameriškim bombardiranjem anatema za Severni Vietnam. Tako so komunisti morali priznati Saigonsko vlado de facto, saj se z njo pogajajo v Parizu za sestavo bodočega Narodnega sveta narodne sprave in sloge, ki naj bi razpisal volitve kot podlago za sestavo bodoče skupne vlade, naloga se zdi tako težka, kakor spraviti skupaj ogenj in vodo. Ravno v tem leži ameriški uspeh. Bilo je potrebno totalno bombardiranje Severnega Vietnama in miniranje luk, da so domači komunisti na to pristali, ko sta jih Moskva in Peking vendarle pustila na cedilu zaradi višjih interesov mirnega sožitja med velikimi silami.

Res je, da bi lahko imela vlada Južnega Vietnama dosti širšo pluralistično podlago. Tako pa je na žalost preveč „nevtralcev“, nih ki so za resnični večstrankarski režim, medtem ko so drugi „koristne budale“ komunistov, ki bi podpirali njihov prevzem oblasti za večne čase. Pri pogajanjih med obema vladama iste države so ti „nevtralci“ najbolj kočljiv problem.

Pokoini Ho Či Minh, nekdanji agent Kominterne v Šangaju, ustanovitelj indokitajskega komunizma, je imel vedno pred očmi, da bodo komunisti nasledili francosko kolonialno upravo v vsej Indokini in ne le v enem delu. Sedanja razdelitev na štiri države je nastala po prvi indokitajski vojni leta 1954. Zaradi tega popolnoma

drži tako-imenovana domino teorija. Če pade Južni Vietnam v komunistične roke, potem je tudi usoda Laosa in Kambodže zapečatená, ali pa obratno, če bi se to zgodilo v teh dveh državah.

Ni čudo, da so komunisti ves čas druge indokitajske vojne grdo izrabili „nevtralnost“ sosednih držav. V gorskih dolinah vzhodnega Laosa tečejo slovite Ho Či Minhove „steze“, po katerih Severni Vietnam stalno dobavlja vojsko in oborožitev na jug. Ko je bil princ Sihanouk še gospodar Kambodže, je služila njegova glavna luka ves čas istemu namenu. Šele predsednik Nixon se je odločil napasti to gadje gnezdo z dvema ofenzivama, ki sta pa le delno uspeli. Invazija Severa po ni prišla v poštev zaradi političnih preudarkov.

KONCA PA NI VIDETI

Kljub premirju se bodo borbe v Južnem Vietnamu nadaljevale. Čeprav v dosti zmanjšanem obsegu, ker gre komunistom za tem, da razširijo čimbolj „leopardove pege“, pa tudi Saigonska vlada brani svoje položaje, čeprav vlada nad največjim delom prebivalstva, ki je koncentrirano v mestih. Položaj v Laosu je še bolj neugoden kljub tudi tam formalno doseženemu premirju. Pathet Lao-u je uspelo namreč medtem močno razširiti ozemlje pod komunističnim nadzorstvom. V Kambodži pa se vojna nadaljuje, ker ima republikanska vlada opraviti z več pro-komunističnimi frakcijami.

Druga indokitajska vojna se je z gornjo izjemo formalno končala brez zmage komunistov tudi zaradi rusko-kitajskega razkola. Če ga ne bi bilo, Amerika verjetno ne bi uspela, ne da bi tvegala še dosti več. Rusija je stalno predlagala Kitajski „skupno akcijo“, ki jo je pa le-ta odklonila in je delala neverjetne ovire prevozu ruskega orožja skozi kitajsko ozemlje, o čemer obširno pišem v svoji knjigi, vse podprto iz komunističnih virov. Kitajci so zadržali večsah tedne in mesece rusko orožje in municijo, je ali sploh niso izročili, ali so jo zamenjali s svojim, ali pa so kar označbe v ruski cirilici zamenjali z mandarinskimi simboli. Med kulturno revolucijo je celo pade del ruskega orožja v roke raznih frakcij, ki so se borile v državljanski vojni; to je namreč, kar je bila kuturna revolucija.

Razkol je največ prispeval k temu, da načrti malih imperia- listov v Hanoju niso uspeli. Rusi jih sicer močno podpirajo, namreč stremjenje po njihovi dominaciji nad vso Indokitajsko, kar bi bilo isto kot ruska dominacija. Temu se Kitajci odločno upirajo, ker želijo ohraniti tri indokitajske države, ki niso ne pod dominacijo Hanoje, ne Moskve.

Premirje je krhko, pravega miru pa sploh ni. Težko je verjeti, da bo Hanoi miroval. V tem primeru kršitve premirja je pariški „akt“ predvidel neke nedoločene ukrepe. Novo pariško konferenco s sode-

lovanjem vseh velikih sil pa bodo zopet sklicali le v dogovoru med Združenimi državami in Severnim Vietnamom, ali če to zahteva šest podpisnic. Ameriška pomoč Hanoju, ki je zaenkrat nepopularna med ameriškim ljudstvom in kakor tudi v Kongresu, naj bi tudi prispevala k miru.

Nadaljni razvoj bo v veliki meri odvisen tudi od ruskega stališča, kajti ne le Amerika, ampak tudi Kitajska sta za mir na velikem južnoazijskem polotoku. Prišli smo že tako daleč, da je Kitajski dobrodošla ameriška vojaška prisotnost v Tajski, Južni Koreji, Japonski in Filipinih. Sedmo brodovje na Tihem oceanu pa je najboljša zaščita proti kakršnim koli ruskim naklepom ne glede na propadi „proletarski internacionalizem“.

TEŽKA POT NARODNE SPRAVE

V začetku junija je minilo 28 let, odkar so Angleži nasilno predali jugoslovanskim komunistom 11.300 razoroženih domobrancev slovenske narodne vojske iz Vetrinja na Koroškem, kamor so se bili umaknili pred ofenzivo sovjetske armade, ki je takrat prodrla na treh bojiščih: v Srbiji, na Hrvaškem in v Prekmurju. Naj dodam, da poseg sovjetske armade sploh ni bil v skladu z jaltskim sporazumom, po katerem naj bi bil za „osvoboditev“ Jugoslavije zadolžen samo Tito in njegova vojska brez intervencije tedanjih zaveznikov.

Nobenega dvoma ni, da bi Titovi vojski trda predla, da ji ni prav tisti čas priskočila na pomoč sovjetska armada. Da bi krili umik množice civilnih beguncev pred „osvoboditelji“ in preprečili nadaljnje prelivanje krvi, je vodstvo slovenskega domobranstva določilo umik vojske iz domovine; približno 13.000 mož se je umaknilo v Avstrijo, kakih 7.000 mož pa v Italijo.

Žalostna obletnica

Pod tem naslovom sem se pred letom dni v Katoliškem glasu (št. 21. 25. VI.) spomnil teh zahrbtno vrnjenih in pobitih mož in fantov. Članka nisem napisal z namenom, da bi načel nove polemike in zbujal nova sovraštva, saj je vse moje pisanje in delovanje med Slovenci v svetu vodila težnja po dialogu in narodni spravi. V ta dva pojma — dialog in narodna sprava — sem trdno uverjen in prepričan, da se bosta prej ali slej uresničila, pa čeprav jima nasprotujejo razni Popiti in Črti. V tej želji po dialogu in narodni spravi sem tudi ob lanskim obletnici počastil spomin 12.000 padlih mož in fantov ter pozval slovenske komuniste, naj čimprej vrnejo

časť mrtvim, javnost pa seznanijo z morilno akcijo in storilci množičnega pokola dvanajst tisoč sinov slovenskega naroda.

„Obletnica poražencev“

V isti številki je Katoliški glas lani objavil članek, v katerem se avtor spominja umora prof. L. Ehrlicha, ko se je dne 26. maja 1942 zgrudil pod strelji atentatorja po naročilu ljubljanskega vodstva komunistične partije. Obenem navaja zapiske Edvarda Kocbeka, kako v njih kristjan Kocbek opravičuje politični umor kot revolucionarno sankcijo, po kateri sme s polno pravico seči neka človeška družba, ki je odgovorna za kolektivno usodo in ima zato pravico biti neusmiljena. Ob takem razmišljanju avtor sprašuje Kocbeka: Kdo je OF postavil na oblast, kdo ji poveril odgovornost, kdo ji dal pravico biti neusmiljen?

Naj dodam, da je bil skupaj s prof. L. Ehrlichom od omenjenega vodstva KP obsojen na likvidacijo tudi še živeči prof. Ciril Žebot, ki je redno kot ministrant stregel duhovniku dr. Ehrlichu pri sveti maši, le tisto usodno jutro ne; tako je namesto njega skupaj s prof. Ehrlichom padel kot žrtev atentata visokošolec Ivan Rojec, Primorec, popoln politik.

„Črtovo“ psovanje

„Črt“ v tržaškem Delu z dne 8. junija 1972 komentira in citira moj članek, kako so „zavezniki“ izročili jugoslovanskim partizanom „skupino nacističnih krvnikov slovenske narodnosti“, ki jih je dočakala „zaslužena kazen“ v Kočevskem Rogu. Nadalje kot Kocbekov častilec odgovarja uredništvu Katoliškega glasa, češ, da je „OF oblast dalo ljudstvo, ki je nepremagljivo... Le črne duše slovenskega izdajstva nočejo pozabiti, da jih je izpljunilo človeštvo in opravičujejo tiste, ki so vladali s terorjem v senci nacističnih čelad in škornjev.“

Predvsem menim, da bi bil lahko tovariš „Črt“ pred javnostjo vsaj toliko pogumen, kot jaz ter svoje pisane izjave podpisal s pravim imenom, da bi zanje odgovarjal, ne da bi se mu bilo treba zatekati k neumestnim psevdonimom.

Nekaj vprašani

Pa je tovariš „Črt“ res prepričan, da je slovensko ljudstvo premoglo kar 20.000 „nacističnih krvnikov“? Potemtakem je tudi Kocbek v zmoti, ko je pred dvema letoma v Dragi izjavil, da je ves slovenski narod enotno nastopil v OF! Ali se je tovariš „Črt“ sploh vprašal, kaj je bilo vzrok, da le-teh 20.000 mož ni pristopilo k OF? Se mu ne zdi, da so tudi oni izšli iz ljudstva, da so bili še celo izraz volje večine slovenskega naroda, vsaj po številčnem merilu sodeč?

Osvobodilni Fronti je torej dalo oblast ljudstvo? Strinjam se le v to-

liko, v kolikor je bila borba proti okupatorju tudi izraz volje slovenskega ljudstva. Ali Osvobodilno fronto je spretno organizirala, vodila in o njej samovoljno odločala le KP in si s terorjem in pobijanjem vseh dejanskih in možnih nasprotnikov komunizma (tako imenovanih izdajalcev slovenskega naroda in okupatorjevih hlapcev) prilastila oblast.

Dejansko so bili vsi partizani v svojem boju proti okupatorju le orodje v rokah KP, ki je ta boj izrabila za zmago komunistične revolucije. In prav tako, kot so bili ne-komunisti v OF brez vsakršne vloge in besede, tako je še danes nimajo kot člani SZDL — naslednice OF; tudi danes vodijo SZDL le komunisti, čeprav ji po ustavi gre, da bi nastopila kot samostojna organizacija poleg Zveze komunistov.

In prav primorske partizane, ki jih je dalo primorsko ljudstvo, da bi v okviru OF osvobodili svoje od fašistov in tuincev zaslužneno zemljo in ga priključili matični Sloveniji, je KP Slovenije tako žalostno izigrala. Sam tovariš Kardelj je napisal o bazoviških žrtvah, da so padle za napačno stvar, ko so padle za „pridružitvev Primorja Jugoslaviji!“

Ko sem kot komandir čete staval vprašanje politkomisarju X. Ljubljanske brigade (še danes živečemu in na odgovornem položaju v Ljubljani), kaj bo s Trstom in Gorico, mi je odgovoril: „Ni važno, kam se priključita po vojni, važno je, da bodo v njiju vladali komunisti bodisi italijanski ali pa slovenski.“

Verjetno je že takrat mislil na poznejšo „fratellanzo“, ki je samo škodila nacionalnemu vprašanju slovenske manjšine in tako potrdila, kako jalovo so bili primorski partizani in primorsko ljudstvo nplačani za svoje napore in žrtve za narodno osvoboditev.

Resnica je drugačna

Ali pa je tovariš „Črt“ tako sveto prepričan, da so „vaškim stražam“ in pozneje domobranstvu predajali oblast Graziolijske črne srajce in nacistični generali?

Tako imenovano kontrarevolucijo so izzvali sami komunisti kot nujno in edino možno sredstvo gole samoobrambe proti brezobzirnemu partijskemu terorizmu, ko so po nemškem vpadu v Sovjetsko zvezo začeli komunisti po Sloveniji pobijati prve civilne žrtve, češ, da so to „belogardisti“ in izdajalci.

Ves njihov greh pa je bil v tem, da so si upali povedati, kdo dejansko vodi OF, nekateri pa še tega niso zakrivali. Sam dr. Biber je za okroglo mizo jugoslovanskih zgodovinarjev v Beogradu lani izjavil, da so mnogi voditelji KPJ s svojo preveč ekstremno linijo za časa OF izzvali kontrarevolucijo. Sicer pa je znano, s kakim slepim zanosom so za časa Kominforma jugoslovanski komunisti izvajali Stalinova navodila; glede Stalina in njegovih zločinov pa prepustim bralcu, da si sam prikljče v spomin izjave tovariša Hruščeva na 23. kongresu KP Sovjetske zveze.

Sam sem bil prej član OF kot kaj drugega in kot tak deportiran of fašistov na prisilno delo v Italijo. Bil sem borec-partizan v Gradnikovi brigadi; na Nanosu smo bili obkoljeni od Hermansove divizije in se mi je posrečilo, da sem se s skupinico partizanov prebil in pozneje vključil v Ljubljansko X. brigado. Tam sem napredoval vse do komdirja čete in preživel veliko nemško ofenzivo

Šele potem sem postal domobranec in kot tak objokujem mrtve fante, ki so bili skupaj z mano predani jugoslovanskim komunistom in katerih množični pokol je znan slovenskemu narodu; ostal sem zvest spominu nanje. Pa ne objokujem le njih, temveč objokujem vse padle partizane, ki jih je idealizem gnal v borbo za osvoboditev slovenskega naroda, objokujem vse nepotrebne žrtve slovenskega naroda med vojno, objokujem njegovo usodo, ko je zapadel diktaturi stalinizma in še danes občuti njene posledice.

Z ozirom na povojni razvoj KP Slovenije in kljub začasnemu zastoju pa upam, da se bodo na slovenskem političnem obzorju slej ko prej pojavili ljudje, ki ne bodo več odklanjali dialoga in narodne sprave. Le-ta bi slovenskemu narodu koristila, saj ga v bližnji bodočnosti čakajo še težke in odgovorne naloge.

Vinko Levstik, Rim — v Kat. Glasu 5. 7. 1973

Domobranske vojne akcije

Vsaka akcija v naši obrambni vojni proti komunistom je bila skoraj vedno uspešna, če so naše enote presenetile sovražnika. Nepričakovan napad je vedno povzročil zmedo pri nasprotniku. Seveda so za to pravilo vedeli tudi partizani, vendar pa moram reči, da se je nam to večkrat posrečilo, kot pa njim, pa čeprav so bili oni stari in izvežbani „hostarji“. Prav z nepričakovanimi in stalnimi napadi so domobranske edinice prisilile partizane, da so končno morale njihove glavne sile zapustiti vse predele, ki so jih imele zasedene v okoliških postojankah.

Na kratko bom opisal samo dva primera teh naših akcij. Nekega dne v zgodnji pomladi leta 1944., je poveljnik 1. voda naše 24. čete dobil ukaz, naj s svojim vodom pregleda ozemlje proti Sv. Gregorju, ki ga je takrat še imela zasedenega partizanska brigada. V dopoldanskih urah smo prečkali dolino in se po gozdnih stezah, da bi prikrili naše premikanje, vzpenjali proti vasi Vinklerji. Predhodnica je sporočila, da je nad vasjo griček s par drevesi, kjer bi lahko bila partizanska zaseda. Poveljnik je z roba gozda pregledal položaj in ugotovil, da je vrh v resnici zaseden. Med drevjem

in grmovjem so se videli obrisi treh ali štirih partizanov, ki so se že pripravljali na obrambo. Jasno je bilo, da so nas oni že opazili, vsaj desetino, ki je bila v predhodnici, ker se je verjetno premalo prikivala. Presenečenje je torej odpado in položaj sam ni bil prav nič ugoden za napad. Od gozda pa do vrha je bilo kakih dvesto metrov same čistine, pašnik brez drevja in grmovja. Brez pravega kritja bi morali jurišati na vzpetino. Poveljnik je poslal desetino, da pregleda položaj z boka, pa je bil tam prav tako neugoden. Ko se je pa vrnila še desetina, ki je v sosednjem naselju v kratkem spopadu pregnala partizansko patroljo, je poveljnik odredil umik. Vkljub ogromni premoči, mislim, da nas je bilo okrog 35 mož s štirimi strojnimi in lahkim minometalcem, bi bilo nesmiselno napasti pripravljenega sovražnika. Partizanska strojnica bi z višine z lahkoto krila naš napad in četudi bi bili partizani končno premagani, nam bi povzročili prav veliko žrtev. Zaseda je med našim „obleganjem“ dobila na nek način zvezo z glavnino in ji sporočila našo navzočnost, kajti prav tja, kjer smo bili pred umikom, so začele padati granate težkega minometalca. Čeprav nismo napadli — tiste točke itak ne bi mogli, niti smeli obdržati —, smo partizanom le dali vedeti, da se gibljemo okrog njih.

Ne dolgo potem pa je celoten bataljon, skupno z nemško četo, izvršil napad na to brigado. Še ponoči smo odšli iz postojanke. V tistih časih se je lahko vojaštvo premikalo v bližini hiš in naselij v največji tajnosti, ker ni bilo psov, ki bi lajali nad kratilci nočnega miru. Partizani so namreč vse pse pobili, da jih ne bi izdajali. Seveda je to prišlo prav tudi nam. Pri Ortneku so se čete razdelile in vsaka po svoji poti začele prodirati iz doline proti cilju. Našo je doletelo levo krilo, ob Ortneškem Starem gradu do roba in po njem do Sv. Gregorja, tako, da bi partizansko brigado dobili v delne klešče. Četa, ki jo je vodil poveljnik 1. voda, ki je takrat zastopal olosotnega četnega poveljnika, je v največji tišini in v raztegnjeni koloni prodirala po cesti, ki obkroža grajske razvaline, znane iz že opisanega boja med četniki in partizani za časa italijanske okupacije. Še predno je vod, ki je šel prvi, prišel iz gozda na čistino, se je vrnil vodja tričlanske izvidnice, ki je sporočil, da je cesta spredaj prekopana in zasekana.

Za podrtim drevjem je v prvi jutranji svetlobi opazil tudi neko premikanje. Vodnik je vodjo patrolje poslal k poveljniku čete, ki naj bi dokončno odločil glede prodiranja. Seveda je bil ta nekaj časa v zadregi. Vedel je, da ima naša četa sicer najlepšo, pa tudi najdaljšo pot. Če bo prezgodaj začela borba oziroma streljanje, se bo partizanska glavnina ali izmuznila

ali pa pripravila za obrambo. Zavedal se je pa tudi, da če partizanske zasede ne presenetimo in potolčemo, bo nadalnje prodiranje čete skoraj gotovo onemogočeno, kajti partizani nas bi s svojim orožjem imeli v šahu. Tereu je bil namreč tako ozek, da se niti en vod ne bi mogel borbeno razviti. Po minutah neodločnosti je končno odredil napad. Vodji patrolje, ki ni hotel nobene ojačitve, je na njegovo prošnjo posodil svojo lastna brzostrelko. Spomnim se še, kaj nam je potem povedal ta pogumni fant. (Če bo kaj nepopolnega v obrisih, lahko še sam izpopolni in popravi). Izivdnica se je „po mačje“ prerinila skozi vejevje posekanih dreves. Megla jih je precej prikrivala, ko so lezli proti zasedi. Končno so partizani — bili so trije, ki so seveda dremali in prav slabo stražili — le prisluhnili rahlemu šumenju in začeli pripravljati strojnico. Pa je bilo že prepozno. Vodja jih je z brzostrelko pokosil, še predno so se zavedli koga imajo pred seboj. Takoj nato so vsi trije domobranci stekli proti bližnji grajski šupi, iz katere so se res prikazali še štirje napol oblečeni partizani, ki jih je zbudilo streljanje. V svoji zmedenosti niso dali dosti odpora in ker se niso hoteli predati, so po par minutah vsi obležali.

Po začetnih streljih je četa začela s premikom in se potem po njivah spustila v pravi dir proti bližnji vasi. Če vojak dolgo časa teče, potem za borbo ni ravno najbolj sposoben, ker se preveč upeha. Toda v tem slučaju je bila naglica na mestu, ker je streljanje verjetno že zbudilo komuniste. Poveljnik čete se je oddahnil, ko je približno na pol poti zaslišal streljanje tudi z desne strani, kar je bilo znamenje, da so tudi ostale čete prišle v stik s partizani. V precejšnjem neredu in v široki liniji je četa vdrla v vasico. Boj je bil kratek, ker so partizani že bežali.

V resnici smo kar preveč na hitro prešli to vasico. Pameten partizan, ki se ni prikazal in ostal skrit, si je ohranil življenje. Ni bilo namreč časa za podrobno preiskavo posameznih poslopij, ker je bil cilj še pred nami. Močno in nepretrgano streljanje z desnega boka je v tem prenehalo in končno se je bataljon zbral na začasno osvobojenem Sv. Gregorju. Partizansko brigado je ta nepričakovan napad v tako zgodnjih jutranjih urah tako presenetil, da je dala prav slab odpor in je glavnina takorekoč brez borbe pobegnila. Zaplenili smo zelo veliko vojaškega materiala, ker partizani niso utegnili, da bi vse odnesli s seboj. Pustili so tudi prelepo slovensko zastavo, ponos brigade, omadeževano seveda s peterokrako rdečo zvezdo. Poveljniki so med odmorom zbirali podatke o številu padlih partizanov. Teh številik nimam več v spominu, osebno sem videl samo enega mrtvega partizana tam

pri prvi vasici. Naše sile niso imele prav nobenih izgub. Ujetih je bilo tudi nekaj partizanov, med katerimi je bil tudi komisar za prehrano. Vse te ujetnike so pozneje odpeljali Nemci. Pri potolčeni partizanski zasedi smo dobili nepoškodovano strojnico. Ker pa je bila grški izdelek, je služila samo toliko časa, dokler je bilo kaj zaplenjene municije.

Domobranci so se med odmorom razpršili po raznih hišah, kjer so jim „naši“ ljudje z veseljem postregli. Obiskali so seveda tudi znane družine. Vojaško disciplina je za kratek čas izginila. Končno so poveljniki začeli zbirati edinice. Zavedali so se, da so v takih primerih naše sile, razpršene po vasi brez vsakega reda, zelo izpostavljene, če bi partizani nepričakovano napadli. Po dobri uri odmora se je bataljon zopet zbral in se po drugi poti vrnil na postojanko.

Po vojnih pravilih bi morali po zmagi začeti z zasledovanjem premaganega sovražnika, toda v naših borbah to pravilo na splošno ni imelo nobene veljave. Domobranci smo namreč skoraj vedno napadali na izredno ozki fronti. Po naših zmagah so se partizani razbežali in porazgubili v vseh mogočih smereh. Kje jih torej iskati, da ne bi mi sami padli v njihove zasede? Zato je bilo vedno najboljše in najpametnejše čimprej zapustiti kraj borbe in potem, če je bila točka važna in če so se partizani vrnili, čez par dni znova napasti. Kjerkoli naši poveljniki niso tako ravnali, so vedno imeli nepotrebne žrtve. Partizanski vodje namreč niso bili nobeni novinci in so včasih prav kmalu po porazu vzpostavili nove zasede ali celo poizkušali izvesti protinapad. Tudi nam so „v slovo“ poslali par granat iz težkega minometalca, kar je bilo znamenje, da so se že začeli zbirati. Pa so bili streli prekratki in so granate padale v prazno.

Pred postojanko se je naš bataljon uredil in potem strumno in s pesmijo prikorakal v trg. Bataljonu je načelovala zaplenjena slov. zastava. Manjkala je samo še vojaška godba, pa bi bilo slavlje nad zmago popolno.

Končno še nekaj splošnih osebnih pripomb glede naših vojnih akcij. Po borbah smo vedno pustili na terenu vse mrtve partizane. Vedeli smo, da se bodo po našem umiku prikazali na bojišču terenci iz bližnjih krajev, ki bodo skupno s partizanskimi patruljami pregledali zemljišče, pobrali svoje mrtvece in jih pokopali. Za prevoz padlih partizanov so komunisti včasih mobilizirali tudi „naše“ ljudi. Tudi v opisani akciji so partizani sami pokopali vse padle.

V splošnem pa ni bilo prav nič važno, koliko partizanov je padlo v vsaki posamezni borbi. Zmage, kjer so vsi rdečkarji odnesli zdrave in cele

glave, so bile pravtako važne. Glavna naloga domobranstva je bila, poleg drugega, sledeča: napadati partizanske oddelke kjerkoli bi se pojavili, jih stalno zasledovati, ne jim dati miru, nadlegovati jih ob vsaki uri in ob vsakem času. Zaradi tega so se partizani kmalu začeli čutiti kot preganjanje gozdne živali, ki nimajo nikjer miru. Medtem, ko smo domobranci lahko v miru počivali na svojih postojankah, partizani niso nikdar brezskrbno legli k počitku. Nikdar niso vedeli, če bodo drugi dan še v miru pojedli svoj obrok hrane. Jasno je lahko vsakemu, da so „stari“ partizani zaradi vseh teh tegob, ki so jih morali dnevno trpeti, kar goreli od sovraštva proti nam. Zagrizene komuniste je držala „pokonci“ njihova ideja, mobilizirance, ki jih je bilo prav veliko v partizanski vojski in ki so se skušali po vsakem porazu porazgubiti in se „za vedno“ rešiti rdeče bratovščine, pa so držali v svojih vrstah z grožnjami z orožjem, z represalijami nad njihovimi družinami in pa lažmi, da domobranci vse ujetnike pobijemo. Seveda je bila to res prav debela laž, vendar pa je psihološko vplivala na mobilizirance, tako, da so ti na splošno raje pobegnili, kot pa da bi se predali. V glavnem so se potem ti ubežniki izpremenili v „skrivače“, kajti če bi se vrnili na domove, bi jih partizani znova mobilizirali in še kaznovali po vrhu. Mi smo tem partizanskim mobilizirancem, ki niso bili komunisti dali možnost, da se lahko pridružijo nam. Le tisti, ki tega niso hoteli storiti in ujeti zagrizeni komunisti, so bili izročeni Nemcem, ker SD ni imelo svojih lastnih taborišč za ujetnike. Na svoje domove so lahko odšli samo tisti ujeti nekomunisti, ki so živeli v bližini postojank, tako, da ni bilo nevarnosti, da bi zopet padli v roke partizanom. Čista resnica pa je bila, da so partizani vedno pobili vse ujete domobrance.

Stane Buda

V vsako slovensko hišo slovenski prevod "Martina Fierro", ki se prodaja v korist Zavetišča škofa dr. Gregorija Rožmana v Argentini za ceno 40.— novih pesov. Na razpolago je pri odbornikih Zavetišča in pri gospej Potočarjevi v Slovenskem domu v San Martinu.

NAŠE OBLETNICE

Kot vsako leto je tudi letos vodstvo Tabora in Vestnika priredilo skupno spominsko proslavo ob obletnici smrti generala Leona Rupnika. Zbrali smo se pred Spomenikom padlih, kjer je najprej *msgr. Orehar* opravil molitve za mrtve, za tem pa je imel soborec *Srečko Rus* naslednji nagovor:

Soborci, prijatelji!

Sleherni narod se spominja svojih žrtev.

Mi, Slovenci v zdomstvu, že od prve obletnice zločinskega pokola slovenske domobranske vojske, naprej, redno obujamo prvo nedeljo v juniju naš narodni vernih duš dan.

Prvo nedeljo v septembru pa se spominjamo smrti in žrtve, ki jo je za slovenski narod doprinesel general Rupnik. Ob njem se spominjamo tudi nam nepozabnega upravnika dr. Hacin in letos vključujemo spomin na pred meseci umrlega poveljnika generala Krennerja.

Letošnji september in njemu sledeči tedni nas bodo spremljali z mislijo trideset let nazaj: na čas, ko je po izdajstvu zgorel Turjak; na ure krvave bitke, ko je podlegla junaška posadka na Grčaricah; na dni zaporov, groze, mučenj in zverinstva, ki so jih morali jetniki prestati v komunističnih zaporih; in misel na odkop stotin in stotin žrtev v Jelendolu in Mozlu nam bo znova potrdila: komunizem je satanizem, kajti drugače si takih zločinov ni mogoče razlagati.

Res je, da je že preteklo mnogo časa od tedaj. Res tudi, da življenje teče dalje, in da bo sedanja mladina morda poznala še drugačne žrtve istega komunizma kot mi.

A naša navzočnost pred Spomenikom padlim ni samo in prav gotovo ne bi smela biti samo obveznost napram temu ali onemu. Mi smo tukaj, ker se zavedamo, da žrtve vseh, ki se jih danes spominjamo, niso bile zaman. Zavedamo se, da se o njih danes v domovini govoriti ne sme! Zavedamo se, da se jih nihče javno ne bo smel spomniti! Zavedamo se, da bo komunizem spet porabil to obletnico, da bo blatil vse, ki so drugače mislili in delali; da bo grozil vsem, ki si danes drznejo povedati resnico.

Zavedamo pa se tudi, da bomo morali te spominske dneve obhajati vse dotlej, dokler srce domovine ne bo našlo miru, v katerem bo slovenski človek spet zaživel v polni svobodi in enakosti med brati.

V imenu tistih, ki jih je režim v domovini postavil na položaj državljanov druge stopnje ali celo brezpravne raje, in v našem imenu svobodnjakov v zdomstvu:

*hvala vam za vaše žrtve, soborci Rupnik, Hacin, Krenner,
hvala vam za vaše žrtve, mrtvi iz Grčaric in Turjaka —
in slava vašemu spominu.*

Šopek rož sta pred Spomenik položila Urbančič Slavko in Dušan Dimnik. Navzočih je bilo zelo veliko borcev; žal smo ugotovili že stalno odsotnost nekaterih, ki še vedno ne razumejo žrtve generala Rupnika v časih največje stiske.

Od svojcev pokojnih so bili navzoči g. Vule Rupnik s soprogo, dr. Stane Kociper — tudi v imenu svoje družine in vdove pokojnega, ki se proslave ni mogla udeležiti, in vdova generala Krennerja. Vdova upravnika dr. Hacina zaradi odsotnosti iz Buenos Airesa ni mogla prisostvovati.

Po spominski besedi pred Spomenikom je bila sv. maša, med katero je imel msgr. Orehar silno globoko izklesano pridigo, katere bistvene misli upamo objaviti v prihodnji številki.

O. M.

Žarkov soj

Sklanja glavo Bor v grenki kletvi,
študirajoč načrte svojih dni objestnih,
spominjajoč se davnih dni prelestnih,
ko cvet se kazal je njegovih setvi.

„Čez ves svet vešala mi razpnite!“
Od Satana diktirani načrt leži na mizi —
in Bor zdihuje danes v težki krizi —
kaj nima verz ta moj veljave vekovite?

So vstali drugi: Janez, Pavel v Rimu,
prečrtali načrte njega blodnih sanj,
potegnil mlade mase je vodnik Kardajn.
Jadikuje Bor v prošle slave dimu.

On in njega „führer“ zdaj spoznava:
duha v sužnost ukleniti ni mogoče.
Mladi rod se jima v brk krohoče;
ko v kretnjah dostojanstvenih v svojo srečo plava.

Trpka usoda slovenske zemlje

V dijaškem listu „Literarne vaje“, ki izhaja v Trstu, je dijakinja Andrejka Gerlanc v članku pod gornjim naslovom preprosto, pa zelo nazorno popisala krajo slovenske zemlje na Tržaškem. Članek se glasi:

Večkrat zasledimo v časopisju članke o razlaščenju naše slovenske zemlje. To je eden izmed najbolj perečih problemov, ki tarejo nas Kraševce. Če zemlje nočemo prodati, nam jo enostavno odvzamejo, tisto zemljo, kjer se slovenski rod že stoletja bojuje za svoj obstanek. Niti stare slovenske grče, ki nočejo prodati svoje zemlje, ne morejo nič proti tem ukrepom.

Tujec si je najprej začel prisvajati kraje, ki so bili v skupni lasti, kot na primer kontovelska gmajna. Nekoč se je od Kontovela do Opčín raztezala gmajna. Do „Vrhvejne“ je bila kontovelska, od tam naprej pa openska. Zdaj pa, po drugi svetovni vojni, je vse postalo last tržaške občine. Za Kontovelom, kot za tolikimi drugimi slovenskimi vasmí, je zrastle naselje za istrske begunce. Če se mi Slovenci drznemo na „njihovi“ zemlji spregovoriti malo bolj glasno v naši materinščini, že letijo na nas psovke. In tista zemlje je bila nekoč naša, last naših dedov, sedaj pa smo mi tuji na naši zemlji. Mi Kontoveljci pa na gmajno niti ne hodimo, za nas je gmajna del nekega čisto tujega sveta. Starejši ljudje pravijo, da je bila gmajna last 126 „ušarjev“, ki so imeli pravico brati brinje, žgati apno in sekati kole za k trtam. Meja naše gmajne je bila cesta, ki pelje od Proseka proti Opčinam. Sedaj raste tam mogočen borov gozd; ta del gmajne je bil prvi, ki si ga je tujec prilastil. Tedanja avstrijska vlada je naložila vsa „ušarjem“ takse ene krone. Nekateri so plačali in postali lastniki ene parcele, del, ki pa ga niso plačali, je država pogozdila in si ga prilastila. Ostalo pa je še zmerom veliko gmajne. Kontovelci so lahko tam pasli ovce in krave, tisto je bilo še vedno naše. Po prvi svetovni vojni smo menjali gospodarja, prišli smo pod Italijo. Za Italijane smo bili že od vsega začetka trn v peti. Zato so nas hoteli poitalijančiti, ker pa v tej nameri niso dosegli vodnejših uspehov, so začeli stegovati roke po naši zemlji. Ušarji so hoteli izvajati svoje pravice, a fašisti so jim z izgovorom, da ne pobirajo škodljivega lorovega prelca, to preprečili. Od takrat so Italijani pobirali prelca, a tuji dobičke, ki jih je gmajna nudila. Po drugi svetovni vojni so hoteli Kontovelci ponovno uveljaviti svoje pravice, a občina je trdila, da je gmajna njena last. čeprav je prav dobro vedela za imena pravih gospodarjev. Usoda kontovelske gmajne je bila zapečatená.

Med hišami istrskih priseljencev je ostalo še nekaj zemlje Slovincem, to zemljo so bili privatniki odkupili od devinskega grofa pred 500 leti ali celo več. Kmalu pa bo tudi to občinska last, gmajno so si že vzeli, zdaj hočejo še to. Na tej zemlji hočejo graditi nove stanovanjske bloke, kakor da jim je gmajna premajhna.

Kontoveljci in Prosečani bomo kmalu prišli ob drugo zemljo. Veliko avtocesto, ki bo povezovala Trst z drugimi mesti, hočejo zgraditi tako, da bo gotovo vodila do kraja, kjer bo čez nekaj let vsakoletni tržaški vele-sejem. Najkrajša pot pa je, če se gre po proseških in kontovelskih bregih ter po slovenskem delu Barkovelj. Lepi bregi, ponos nas vseh, bodo morali izginiti. Znano vino „Prosek“ bo čez nekaj let zorelo v smogu, kjer so bili sedaj vinogradi, bodo čez nekaj let štrleli stebri avtoceste. Čeprav so v Barkovljah zbrali toliko tisoč podpisov, vseeno bodo morali kloniti in pre-pustiti svoje domove strojem.

Tudi drugod po Krasu si tujec prilašča zemljo. Ker si je tam ne more podtalno prilastiti, jo kupi od kakega Slovence, ki se ne zaveda, kakšno krivico dela svojemu narodu, s tem do prodaja zemljo tujcu. Verjetno še zmerom veruje v utopijo bratstva med narodi in misli, da so vsa sovraštva zakopana, verjetno ne ve, da imajo Italijani zastavljen tale cilj: hočejo naš lepi Kras. Marsikak Slovenec je prosil, če sme na svojem sezidati hiše, a skoraj vse prošnje so bile zavrnjene. Na en mah je postal Kras „zeleni pas“, ne sme se več zidati, ker lahko skoziš njegovo podobo. Zakaj pa, ko so Tržačani zidali, ni bilo „zelenega pasu“? Zakaj oni tudi zdaj lahko pridejo do dovoljenja za zidavo? Na vsa ta naša vprašanja je odgovor samo eden: Hočejo nas pregnati od tod.

Česar ni zmozel pred 25. leti fašizem, poskušajo storiti sedaj na beli zvit način.

Kdor druge ob sebi ponižuje, ni nikdar velik.

Seume

Slovenska država bi morala biti vsem Slovincem svet in vzvišen pojem, ne pa predmet za banalno vsakdanjo polemiko.

Dr. Odar

Odprto pismo bivšemu partizanskemu komisarju

Sv. Križ nad Ajdovščino v začetku leta 1945.

Po nemški ofenzivi v začetku leta 1945, so se pripadniki partizanskih edinic iz Trnovskega gozda raztepli po domovih. Patrola S.N.V.Z. primorskih domobrancev je našla na domu v Sv. Križu nad Ajdovščino bolnega komisarja Hrasta. Ležal je z ozeblimi nogami v domači oskrbi. Danes mirno lahko bere te vrstice. Ostal je živ, isto so ostali živi bivši partizani, katere so domobranci mobilizirali v tistih dneh. Vsi so postali pripadniki Slovenske vojske, katere cilj je bil: Primorsko s Trstom in Gorico Sloveniji in Jugoslaviji. S čisto slovensko zastavo, s slovenskimi oficirji (tudi nekaj srbskih je bilo med njimi) s slovenskim poveljujočim jezikom. Isti cilj so imele šole vpeljane v krajih, kjer so se nahajale postojanke S.N.V.Z. na Primorskem.

Kaj bi moral priznati danes bivši partizanski komisar in njegovi?

1) Da so se partizani borili za sovjetizacijo Slovenije in za Stalina.
2) Da so se med istimi edinicami nahajali odredi italijanskih partizanov, kateri so prejšnja leta kot okupatorji zagrešili strahovite represalije ravno zaradi partizanov.

3) Da so partizani paktirali z Nemci. Pakt z Nemci, katerega je predstavljal komandant SS za „Adriatisches Küstenland“ general Globotschnigg in OF za Primorsko med drugimi Vilfan in pisatelj Bevk, na znanem sestanku v Brjrah pri Gorici v začetku julija 1944, kjer je bilo sklenjeno premirje, po katerem so imeli Nemci mirno kretanje svojih sil proti italijanski ronti. Tudi so Nemcem dovolili prost odhod iz Primorske.

Primer je napad in uničenje postojanke S.N.V.Z. v črnem Vrhu nad Idrijo, kjer je padlo 82 mož in fantov, nakar je tja prišel bataljon Nemcev, katere niso napadali in so se konec vojne mirno umaknili.

4) Da so domobranci razorožili koncec aprila 1945 v Ajdovščini neruške bataljone.

5) Da so partizani zagrešili zgodovinski zločin nad domobranci, četniki in civilnim prebivalstvom, katerih edini „zločin“ je bil, da so ščitili in delali za korist svojega naroda.

6) Da so člani naroda vsi, ne pa samo gotovi ljudje, kateri si lastijo monopol, pri tem pa uživajo vse privilegije na račun ostalih.

7) Da se zgodovina slovenskega naroda ni začela leta 1945.

8) Da bi morali dati priznanje vsem mrtvim, in to z moralnega, narodnostnega, materialnega, verskega in etičnega stališča!

Valentin Vodnik je tudi ob svojem času zaklical „Ilirija vstan“.

9) Da bo zgodovina sodila nepristransko in dala priznanje mrtvim, katerim še danes tajé spomenike in kraje smrti; prodani in tajeni generaciji preživelih doma in po petih kontinentih sveta raztresenim pa vrnila, kar jim pripada.

Vsa ta priznanja čakajo bivšega partizanskega komisarja in njegove.

J. Š., Buenos Aires

NAŠI JUBILANTI

FRANC ZOREC-KOCELJ — PETDESETLETNIK

Veliko resnico vsebuje znani Chestertonov izrek, da ima vsak človek svoj življenjski roman. Tudi naš jubilant Franc Zorec, ki je v številnih bojih zoper komuniste nastopal pod imenom Kocelj, ima nenapisan dolg življenjski roman. Knjigo bi lahko napolnili z njegovimi doživljaji. Toda danes ni naš namen, da opišemo njegovo življenje do vseh podrobnosti, hočemo poudariti samo nekaj značilnejših dogodkov in potez iz njegovega življenja. — Rodil se je 25. septembra 1923 v Srednji vasi, ki spada v Polhov gradec. Ze v zgodnji mladosti je izgubil očeta in mater in se je moral sam prebijati skozi življenje deloma pri sorodnikih, deloma v sirotišnici na Viču, deloma pod varstvom občine v Polhovem gradu, ki ga je dala izučiti mizarstva.

Ko je po italijanski okupaciji opazoval delovanje znanih delomrznežev, ki so se navduševali za komunizem in pobijali verne in zavedne Slovence, je vedel, kje je njegovo mesto. Pridružil se je borcem prve protikomunistične postojanke — Vaške straže — na št. Joštu nad Vrhniko. Izvkuševal je razne zaupne naloge, ki mu jih je naročilo vodstvo Slovenske legije. Pridružil se je četnikom, pozneje šel k primorskim domobrancem, bil v številnih bitkah s partizani, prisluškoval tajnim pogajanjem med Nemci in partizani, med vojno prekoračil fronto v Italiji z namenom, da izroči dr. Mihi Kreku v Rimu važne dokumente, med temi tudi dokument o pogodbi o nenapadanju, ki so jo sklenili partizani in Nemci.

Po končani vojni je bil v angleški službi v Italiji; ni pa Angležem slepo zaupal, ker se je zavedal, da mora vsak narod svojo usodo reševati s svojimi močmi in se ne preveč zanašati na tujo pomoč. Nato se je umaknil v Argentino, kjer nadaljuje doma začeto delo za osvoboditev slovenskega naroda. Vneto deluje v številnih organizacijah, v Slovenskem domu v San Martinu zlasti pa še kot delavni odbornik naše borčevske organizacije in sodelavec Vestnika. Prepričan je namreč da je danes delo v organizacijah prav tako potrebno kot je bilo našemu ljudstvu potrebno, da se še zbiralo pod krošnjo vaške lipe in tam delalo načrte za rast in napredek domače srenje.

Na poti v tujino — v Slovenijo v svetu — se je Zorec poročil z Marijo Kogovšek. V zakonu so se mu rodili trije otroci, ki so v ponos družini: hčerka Marija poročena Sušnik, znana javna delavka, sin Janez, prvi diplomirani slovenski astronom v Argentini, in hčerka Darinka, še gimnazijka, pa že vneta delavka v mladinskih organizacijah.

Dragi Kocelj, Bog Ti nakloni še mnogo srečnih let.

Tvoji soborci

TUDI POLITIČNO DELO...

...v naši zamejski stvarnosti se Slovenci ne smemo zadovoljiti samo s kulturnim udejstvovanjem. Danes imamo možnost in zato moramo napraviti korak naprej. Delo za obstoj in razvoj našega naroda moramo prilagoditi novemu času, v katerem živimo. Kot subjekt moramo poseči na vsa področja družbenega življenja. Med sodobne, tudi manjšini dostopne oblike družbenega udejstvovanja v korist naše narodne skupnosti, spada danes gotovo *politično delo v najširšem pomenu besede*. Politika pa niso le tista velika dejanja, ki odjeknejo v svetovnem tisku. Politika so tudi ali morda predvsem drobna vsakdanja dejanja političnih delavcev...

Napisal Rafko Dolhar v tržaški Mladiki (št. 1, l. 1973)

BREZ ZVEZE S SODOBNO STVARNOSTJO?

Dr. Ciril Žebot je v „Slovenski državi“ (števil. 1-2 1973) v članku „Potrebna razlikovanja“ med drugim zapisal tudi naslednje:

„Toda tisti Slovenci v svetu, ki smo delo v svojih strokah usmerili tudi v kritično spremljanje novega sistema in razvoja v povojni Jugoslaviji in Sloveniji, smo to vršili iz zavzetosti do svoje rojstne dežele, ne iz zunanje-političnih vidikov svojih adoptiranih držav. Tudi drugačnega pisanja nekaterih naših vrstnikov v svetu, ki zveni kot da bi le-ti pravljico nadaljevali državljansko vojno v medvojni Sloveniji, ne odklanjamo zato, ker ni „diplomatsko“, temveč zato, ker je tako do kraja preživelo in brez zveze s sodobno stvarnostjo.“

Gornje besede letijo nedvomno na protikomunistične borce, pa na kulturne in javne delavce ter politike, ki odklanjajo in obsojajo komunistični režim v domovini in še nadaljujejo boj zoper njega — seveda s sredstvi, ki so jim pač sedaj na razpolago.

Za Zebota je to delo „pravljico“ nadaljevanje državljanske vojne v medvojni Sloveniji, ki se je že preživelo in je brez zveze s sodobno stvarnostjo. Toda za nas protikomunistične borce in tudi za veliko večino ostalih slovenskih političnih emigrantov pa ni boj zoper komunizem in še posebej zoper komunistični režim, ki je podjarmil slovensko domovino, **nobena pravljica, ampak živa realnost in prvi naloga**. Naša domovina (in to velja za vse dežele, ki so jih zaslužnili komunisti) bo svobodna in srečna šele takrat, ko se bo

osvobodila komunističnega tiranstva. Kdor upa na poboljšanje ali evolucijo komunizma, se bridko moti. Komunizem je satanizem, s katerim ne more biti ne sprave in ne dialoga.

Dr. Sirc izstopil iz Narodnega odbora

Dr. Ljubo Sirc, ki je bil član Narodnega odbora za Slovenijo od leta 1964, je izstopil iz odbora. V izjavi, ki jo sedaj podaja, poziva, naj se odpro vrata tudi nekdanjim komunistom, ki se upirajo Titovim načrtom za povratek na staro. Izjava se glasi:

„Maja 1972 sem sporočil predsedniku Narodnega odbora za Slovenijo, gospodu Milošu Staretu, da iz tega odbora z obžalovanjem izstopam. Predvsem naj poudarim, da me do tega ni privedel kakšen osebni spor bodisi z ostalimi člani, bodisi s katero od strank, ki sta v odboru zastopani, namreč Slovenska ljudska stranka ali Slovenska demokratska stranka. Nasprotno sem slejkoprej prepričan, da morata v Sloveniji in Jugoslaviji, kot v ostalih evropskih državah, krščanska demokracija in liberalizem odigrati važno vlogo.

Pač pa me je motilo, da je Narodni odbor v zadnjih letih nekajkrat poudarjal stališča, ki jih je zavzemal med vojno, in v poslanci maja 1972 celo izrecno omenil dogodke pred sedemindvajsetimi leti. Ko sem leta 1964 vstopil v Narodni odbor, sem pričakoval, da se ne bo oziral nazaj in da bo skušal združiti vse demokratične Slovence.

Toda demokratičnih Slovencev ni mogoče združiti brez razumevanja za tiste, ki so šli k partizanom, ker so se želeli boriti proti Hitlerju, dasi niso bili za komunizem in še manj za stalinizem. Takih je bilo posebno veliko na Primorskem, Štajerskem in Gorenjskem. Niso oni krivi, če je partija njihovo narodno zavest izrabila za svoje namene. Partizanov ni mogoče enačiti s komunisti in poudarjati nasproti njim preteklost, ki nas deli.

Grem še dalj in omenim, da je sedaj čas odpreti vrata tistim, ki so sicer bili komunisti, toda so se z navdušenjem oklenili političnih in gospodarskih reform, se marsičesa naučili in so danes z vso dušo proti Titovim načrtom, obrniti kolo nazaj.

Končno je treba, da nastopijo novi rodovi, ki z vojno in krvavimi dogodki niso imeli opravka. Teh ni mogoče pridobiti za skupen nastop, če ne gledamo dovolj v prihodnost.

Vsi bi se morali združiti v naporu, da preprečimo povratek v čase, ki bi jih bilo najbolje pozabiti. Pozabiti jih ni mogoče, toda čas je, da jih prepustimo zgodovini.

Dejal bi še nekaj: Zelo težko, če ne celo nemogoče je, da bi Slovenci sami kaj opravili. Slovenski demokrati se moramo povezati s srbskimi, hvatskimi, makedonskimi in bosanskimi, ker nam sicer boj proti diktaturi in nespameti ne more uspeti. To kaže tudi skušnja zadnjih let. Če bi svobodnjaki po posameznih republikah nastopali skupno — namesto, da so včasih celo drug proti drugemu — bi bili morda dosegli precej več kot smo, in Tito ne bi pometal z vsakim posebej. Seveda hočemo vsak svoje pravice, toda pri tem ne smemo biti sebični in slabi sosedje drug drugemu!“

Klic Triglava 12. 3. 1973.

NEPOTREBNI IZSTOP

Z obžalovanjem ugotavljam, da je dr. Ljubo Sirc izstopil iz Narodnega odbora za Slovenijo. Ne preostane pač drugega kot upanje, da bo ostal še nadalje politično aktiven. Razlogi, ki jih je dr. Sirc navedel v javni izjavi, so mi nerazumljivi. Zakaj vendar ni dr. Sirc ob samem vstopu v Narodni odbor za Slovenijo postavil specifičnih pogojev za vstop, ne pa da sedaj izstopa, češ da Narodni odbor ni izpolnil njegovih pričakovanj.

Pristop bivših komunistov in partizanov v slovensko politično opozicijo ne predstavlja nobenega nepremostljivega problema. Saj je vendar najboljši dokaz za to prav dr. Sirc. V Narodnem odboru za Slovenijo in v bodoči demokratični Sloveniji je in bo prostora za vse Slovence, za vse slovenske grupacije in stranke, v kolikor te priznavajo bistvene pogoje politične demokracije kot so pluralizem, svoboda vere, svoboda tiska in združevanja itd. Ni pa in ne bo prostora v bodoči slovenski demokraciji za stranke, ki v eni ali drugi obliki zagovarjajo diktaturo.

Nikakor si pa ne morem predstavljati, da bi v bodoči Sloveniji hoteli sodelovati komunisti kot politična grupacija. Toda to ne v toliko, ker bi jim kdo to prepovedoval, ampak ker sami ne bodo imeli niti malo volje za kaj takega. Nacisti in fašisti so bili po letu 1945. več kot zadovoljni, da so se porazgubili med narodom kot navadni državljani in to celo kot je bilo večini Nemcev v partiji ali njihovih vojaških formacijah lahko reči, češ da niso vedeli za zločine.

Kot bivšega komunista, ki mu še pripisujejo politično bodočnost, more Jugoslavija pokazati zaenkrat samo Milovana Djilasa. Ako pa govoriš s Črnogorci, ti bodo ti povedali o Djilasovi vlogi pri „pasjem groblju“. Spričo tega bo potem tudi Djilasov položaj v demokratični državi z neodvisnimi sodišči sila dvomljiv.

Nikjer ni videti bivših slovenskih komunistov, ki bi bili pripravljenu politično se aktivizirati. V kolikor so takšni bili, so bili doma postavljeni na starnski tir. V bistvu se njihova opozicija zaenkrat omejuje na umik v privatno življenje. Kar je bilo namiga v gospodarskih in političnih reformah, ki bi zares lahko zboljšale politično in gospodarsko revščino Slovenije, ni bilo predlaganega nič objektivnega. Še vedno je privatnik omejen na pet delavcev in kmet na deset hektarov. Toda ker niti to dvoje ni varno in gotovo, ne bo noben pameten človek v Sloveniji investiral v reči ali podjetja, če se kapital ne povrne v dveh - treh letih. Take investicije so kaj malo vredne. Namesto da bi doma odpravili vse omejitve privatni iniciativi in lastništva v vseh panogah gospodarstva, so raje poslali ljudi v emigracijo. Naj raje služijo tujcem, bivšim okupatorjem, medtem ko tujec lahko lastuje 49% ali celo več pri največjem podjetju v Sloveniji! Popolen nesmisel je imeti prosti trg brez prostega gospodarstva. Le česa so se naučili slovenski gospodarstveniki v vseh teh povojnih letih, ko pa vidimo, da sta — po statistikah — Španija in celo Grčija po količini narodnega proizvoda na prebivalca pred Slovenijo?! Če pa potuješ v ti dve deželi in jo primerjaš s Slovenijo, pa vidiš še hujšo razliko kot pa je razvidna iz statistik.

Obstoj Narodnega odbora za Slovenijo bi bil brez smisla, ako ta ne bi gledal v bodočnost. To pa ni privilegij novih rodov, ki pa so sicer nadvse dobrodošli, da bi se le pojavili. Principi politične demokracije vendar niso vezani na rodove, saj so principi večni. Tudi čez petdeset let ne bo nadomestila za pluralizem.

Čas od leta 1941 do danes še ni zrel za zgodovino, vse dokler se ne prizna in vrne časti slovenski opoziciji v vseh oblikah. Ne moremo govoriti samo o zapeljanih patriotih partizanih, ki so se hoteli boriti proti Nemcem, pa so bili od Osvobodilne fronte odnosno Komunistične partije izrabljeni in so potem v glavnem tolkli samo domačo opozicijo. Takšna zgodovina bi bila potvara.

Peter Urbanc

(Op. Avtor gornjega članka je član Narodnega odbora za Slovenijo in tajnik Slovenske demokratske stranke v svobodnem svetu.)

Klic Triglava 24-4-73.

Kanonizacijska akcija za mučene domobrance

Pokojni kanonik dr. Janez Kraljič je leta 1967 Slovenski kulturni akciji med drugim napisal tudi tole, kar posnemamo iz lista „Silj slovenske svobode“ (števil. 9, leto 1973):

„Ali bi ne bilo resnično pravično, da Kulturna akcija začne kanonizacijsko akcijo za mučene domobrance, kakor so Grozde, g. Rastresen, p. Norbert, g. Tone Hočevnar in brez sodbe mučeni domobranci v Rogu in drugod. In predvsem kanonizacijski proces za škofa dr. Gregorija Rožmana — od vseh priznanega voditelja v borbi proti komunizmu. On bi prehitel Barago in Slomška, ker rabimo modernega svetnika proti komunizmu — in takih je še mnogo pri vseh narodih. Uganda je dala Cerkvi 27 mučencev — mi jih imamo na tisoče.“

Slovenski protikomunistični borec vprašamo: kdo je bil tedaj, leta 1967, v vodstvu Slovenske kulturne akcije in kaj je vodstvo storilo na to pobudo kanonika dr. Kraljiča?

PRODAJA VIETNAMCEV

Kot je bilo pričakovati, je jugoslovanska režimska propaganda v harmoniji s svojimi moskovskimi, trockističnimi in anarhističnimi sestrami pozdravila sporazum o Vietnamu kot zmago „osvobodilnih sil“ nad imperikalizmom in njegovimi „saigonskimi lutkami“.

Za časa vietnamske vojne smo v našem časopisu večkrat spregovorili o tem problemu in to na način, ki ni bil ravno všeč nekaterim bolj gorečim antikomunistom. Ni prvič, da se je tkzv. svobodni svet zapletel v vojne podvige proti komunistom in pri tem po vsem videzu nastopil v korist reakcionarnih in skorumpiranih režimov. tak je bil primer na Kitajskem, pa v dominikanski republiki, v Koreji, na Kubi itd. Toda medtem ko ni mogoče zanikati, da obstojajo vplivni krogi na Zahodu, ki podpirajo reakcijo, ni mogoče zanikati tudi to, da obstajajo v reakcionarnih režimih — v španiji, Portugalskem, Grčiji itd. — mase ljudi, ki nočejo niti reakcije niti komunistov in upajo, da bo na nek način vrag vzela i ene i druge. Tem masam ni do krvoprelitja in se zato na žalost, a neizogibno, postavljajo v obrambo reakcionarnih režimov proti komunističnemu tipu revolucije, ki pomeni brez-

obzirno pobijanje, požiganje in uničevanje. V nekem smislu bi se moglo isto reči o ljudeh pod komunističnimi režimi, zlasti v tistih deželah, kjer so poskusili zvreči z oblasti komunistično oligarhijo, pa je prišlo do brutalne intervencije sovjetskega imperializma. Vse to je posledica pomanjkanja demokracije — liberalnih svoboščin, ki so ljudem zanikane tako v črnih kot v rjavih, zelenih ali rdečih diktaturah.

Podobno tragedijo imamo tudi v Vietnamu. „Osvobodilne sile“ niso samo par bataljonov Vietkonga, ampak tudi vseh 15 severnovietnamskih divizij, pol milijona mož, ki se nahajajo ne le v južnem Vietnamu, ampak tudi v Laosu in Kambodži. Lahko bi torej govorili o severnovietnamskem odn. hanojskem imperializmu, za katerim stoje vsi ostali komunistični režimi — vključno jugoslovanski. „Saigonska skupina“, kot jo nazivajo komunisti, pa se sestoji iz nič več in nič manj kot 410.000 vojakov, 90.000 mornarjev in 41.000 letalcev. Potem iz tkzv. regionalnih sil, ki štejejo 280.000 mož, 240.000 članov domače straže in 1.400.000 članov tkzv. ljudske samoobrambe. To je torej ta „malenkostna skupina“, ki je z vietnamskim sporazumom sedaj v največji nevarnosti, da bo na lep ali grd način likvidirana — kot je bila likvidirana protikomunistična in demokratska opozicija v Jugoslaviji. Menda zaradi onih par reakcionarjev v Saigону, ki med demokrati na Zahodu niso uživali posebnega slovesa, in dejstva, da Amerikancem ni uspelo dokazati, da lahko lastnoročno potolčejo vso kombinirano silo svetovnega komunizma. A to je očitvidno ono, s čemer bo rdeči imperializem računal tudi v bodoče — kje drugje.

Mi bi enako pozdravili sporazum o prenehanju vojne v Vietnamu, ako ne bi bili prepričani, da ga bodo komunisti izigrali. Cilj posvečuje sredstvo. To je in ostane komunistična parola.

Ivan Stanič, v Klicu Triglava 24. 4. 1973

PARTIJSKI BOGOVI

Djilasov „novi razred“ je stvar preteklosti, kot v pravljici. Medtem ko je Djilas še lahko govoril o partiji kot o nekakem organizmu s pljuči, želodcem (posebno želodcem) in stonogami, je danes nemogoče govoriti o taki zverini. Kadarkoli Dolanc, Kardelj, Šetinc ali Marinc govorijo o partiji, je nemogoče povedati, o kateri partiji govorijo. Najprej se je partija razklala na titovce in kominformovce, nato na rankovičevce in samoupravne komuniste, nato na napredne in stalinistične, potem na „samoupravne“ in tehnostrate, potem na one, ki si prisvajajo višek dela in one ki gredo na delo v emigracijo, sedaj pa na one iz „neposredne proizvodnje“ in onimi z „belimi“ ovratniki.

Ne gre več za delavski razred, t. j. za ročne in umske delavce. Gre za troglavo partijo: članstvo ZK, kot najnižjo „šaržo“ v partiji; partijske aktivne, kot klike po podjetjih in ustanovah; in delavske partijske aktivne, kot izraz „čistega“ delavskega razreda v partiji. Kam potem spadajo državljani zunaj partije, si je lahko misliti. Odnosno, kot je bilo rečeno konec februarja v uvodnem referatu na plenumu centralnega komiteja Zveze komunistov Srbije, ni nujno, da zaseda vsako „odgovorno“ mesto v družbi član Zveze — dovolj je, da oni, ki ga zaseda sprovajajo linijo partije.

To bi bilo seveda manj konfuzno, ako bi bilo dovolj jasno, kaj ta linija je. V zadnjih letih je bil marsikdo presenečen, da ni sledil partijski liniji. Linija je odvisna od onih zgoraj, ker linija ne obstaja sama po sebi, je ne določa nekdo zunaj ZKJ — a še manj najširše članstvo partije. Ti običajno molčijo, ker ne vedo za kaj gre. Brežnjevu dosedanja linija ZKJ ni bila všeč, a Tito jo je spremenil, ker je grozilo, da bo dosledno samoupravljanje spodneslo noge njegovemu osebnemu režimu. Stavljati zato danes — ko je znova vzpostavljena piramidna hierarhija v družbi in partiji („demokratski centralizem“), — poudarek na samoupravljanje in trditi, da teče diferenciacija po tej liniji, je nesmisel. Režim je dejansko odvezel ljudem pravico do samoupravljanja, ker mu je postala prenevarna.

Uvedba delavskih aktivov v okviru sicer enotne partijske organizacije je dejansko poskus potolažiti delavce v neposredni proizvodnji, katere muči negotova bodočnost, slabe in kasno izplačane plače, visoke cene in pomanjkanje stanovanj.

Delavci bodo oslej v partijski organizaciji organizirani v posebnih delavskih aktivih, brez katerih teoretično ne bo mogoče sprejemati kakršnihkoli partijskih odločitev. To naj bi zagotovilo vpliv delavcev iz neposredne proizvodnje na politiko partije in — konsekventno — na politiko družbe in države. Toda kdor v praksi pozna delavsko samoupravljanje, bo z lahkoto potegnil paralelo z delavskimi aktivimi v partiji. Nekdo bo še vedno moral pripravljati zanje načrte, predloge in druge „tehnokratske“ instrumente. Medtem ko so to v podjetjih in ustanovah ljudje z „belimi“ ovratniki — kateri bogovi bodo to v partiji?

Ivan Stanič, v Kricu Triglava 12. 3. 1973

Kdor bi rad živel v miru, ne sme povedati vsega, kar ve in re soditi o vsem, kar vidi.

Benjamin Franklin

Ti je dobro? – Nas veseli, pa te zato spominjamo: podpri Zavetišče škofa dr. Gregorija Rožmana!

Odbor Zavetišča dr. Gr. Rožmana sporoča :

Prispevki za zavetišče od 1. julija do 31. avgusta 1973:

Darovali so:	
Bidovec Tone	100.—
šuc Ruža	100.—
Lichtenberg Herbert (vožnje gradb. materiala)	180.—
Potočar Martin	100.—
Ogar Anton	100.—
Žerovnik Jože	11.—
Budinek Vojteh	350.—
Repar Jože	16.—
Cof Emil	26.—
Mehle Franc in Franeka ..	100.—
Amon Janez	552.—
Erjavec Ida	15.—
šurman Božo	200.—
Jenko Janez	26.—
Vidic Stanko	20.—
Bizjan Anton	20.—
Škulj Ela	100.—
Amon Marija	50.—
Horvat Miha	50.—
Bogataj Ivan	26.—
Poljšak Anton	45.—
Klemenc Franc	50.—
Zazola Ivan	100.—
Pičman Janez, Cleveland ..	103.—
Petrič Lojze, Cleveland ...	51.50
Plut A., Kanada	10.30
N. N-i.	1.178.—
Skupaj	3.669.80
	N. N. 10.—
	Marinček Stanko 100.—
	Dr. Vinko in Milena Brumen 500.—
	N. N., Hurlingham 100.—
	pok. Maček Jakob:
	Maček Martin 50.—
	Potočnik Matevž 50.—
	Milavec Olga 50.—
	pok. Adamič Slavko:
	Ecker Mira 200.59
	pok. Bedenčič Alojzij:
	Blejec Ema 30.—
	Tomaževič Lovro 50.—
	Potočnik Matevž 50.—
	pok. Fajfar Terezija:
	Blejec Ema 30.—
	Tomaževič Lovro 50.—
	Potočnik Matevž 50.—
	pok. dr. Voršič Alojzij:
	Blejec Ema 30.—
	Skupaj 1.530.59
	Vplačana članarina 2.120.—
	Dobiček pri večerji 21.775
	(Naš dom - San Justo) .. 1.780.75
	Prodaja "Martín Fierro" .. 320.—

Mesto cvetja za pokojnike:

pok. šušteršič Dani:	
Blejec Ema	30.—

Odbor slovenskega zavetišča se zahvaljuje vsem rojakom, ki so prispevali na kakršenkoli način za to: bilo 9. septembra 1973.

DARUJTE ZA ZAVETIŠČE!

POSTANITE REDNI PLAČUJOČI ČLANI!

VSEBINA: Uvodnik — Govor dr. P. Krajnika — Govor Janeza Zorca —
Rudi Bras Ob 30-letnici domobranstva — Dr. Oton Ambrož, Mir s častjo
— Vinko Levstik, Težka pot do narodne sprave — Stane Buda, Domobran-
ske vojne akcije — Naše obletnice: govor Srečka Rusa ob obletnici smrti
generala Rupnika in 30 let Turjaka in Grčaric — O. M., Žarkov soj —
Andrejka Gerlane, Trpka usoda slovenske zemlje — J. Š., Odprto pismo
partizanskemu komisarju — Franc Zorec-Kocelj, petdesetletnik — Brali
smo — Zavetišče sporoča.

S pričujočo številko bodo vsi naročniki prejeli tudi prvi del razprave ing. M. Vasiljevića — Temelji marksizma — ki ki je za slovenske bralce prevedel g. Radivoj Rigler.

Correo
Argentino
Suc. 7

TARIFA REDUCIDA
Concesión No. 6830

Propiedad Intelectual
No. 1.144.379
Ramón Falcón 4168, Bs. As.

ING. MILOSAV VASILJEVIĆ

Temelji marksizma

NJIHOVA ZNANSTVENA VREDNOST
IN STVARNI CILJI

Buenos Aires 1973

Natisnjeno kot priloga Vestnika, glasila slovenskih svobodnjakov,
vključenih v ZDSPB.

Pričujoča razprava je namenjena zlasti slovenski mladini, da bo spoznala zmotne temelje marksizma, ki ga danes ponujajo že tudi po šolah, in da bo sposobna za diskusijo z marksisti in od marksistov zapeljanimi ljudmi.

Razpravo, ki odlično in jasno podaja marksistično doktrino, je napisal in v posebni brošuri izdal srbski univerzitetni profesor inž. *Miloslav Vasiljević*, ki živi kot politični emigrant v Argentini. Z njegovim dovoljenjem jo je za Vestnik prevedel *g. Radivoj Rigler*. Obema se toplo zahvaljujemo: avtorju, da je dovolil prevesti razpravo, prevajalcu pa za veliko delo, ki ga je imel s prevodom te razprave.

Opozarjamo pa tudi vse bralce, da je knjižica izšla tudi v španskem prevodu (*El marxismo, su valor científico y objetivos reales*). Naroča se pri avtorju: Ing. M. V., Conesa 775/II., Capital Federal. (Uredništvo)

TEMELJI MARKSIZMA

Prevedel: Radivoj Rigler

UVOD

Pod *marksizmom* pojmuje danes vrsto teorij, postavljenih v spisih *Karla Marxa* (1818 — 1883) in *Friderika Engelsa* (1820 — 1885), ki naj bi pojasnile skoraj vsa dogajanja v ljudskem družbenem življenju: od najbolj navadnih gospodarskih pojavov do filozofije zgodovine, imenovane *zgodovinski materializem*. Temelj vseh teorij je Marxova *ekonomska doktrina*, saj v predgovoru svoje knjige *Kritika politične ekonomije*, objavljene leta 1859, Marx trdi: „Vsi ti proizvodni odnošaji skupaj so gospodarska družbena struktura, dejanski temelj, na katerem se vzdiguje pravna in politična stavba, ki ji ustrezajo določene oblike družbene zavesti.“

Ta Marxov gospodarski nauk ali analiza gospodarstva ljudske družbe njegovega časa, ki mu je dal ime *kapitalizem*, obstoji iz *osnov* ali *idejnih temeljev* ter iz *sklepov*. Med temelji sta dve misli, ki sta odločilnega pomena za razumevanje in ocenitev marksizma z znanstvenega vidika. To sta: Marxovo pojmovanje *velikosti vrednosti* koristnih predmetov v kapitalističnem gospodarstvu ter Marxovo in Engelsovo prepričanje v postopno *prenehovanje družbene razdelitve dela*, ki bo nastopilo kot posledica mehanizacije proizvodnje. Na svojem pojmovanju vrednosti je zasnoval Marx svojo kritiko gospodarskega in političnega reda v kapitalistični družbi s sklepom o neizbežnem in skorajšnjem propadu tega reda; iz prepričanja, da bo prenehala družbena razdelitev dela, pa sta Marx in Engels izvedla svoje sklepe o *komunizmu* kot neizogibni prihodnji družbeni obliki in edinem možnem nasledniku izginjajočega kapitalizma.

Ker govorita Marx in Engels človeštvu v imenu *znanosti* in ker po drugi strani odlično organizirana propaganda dnevno ponavlja vsem prebivalcem našega planeta, da so ideje Marxa in Engelsa „*znanstveno dokazane*“ resnice, bo vsak človek, ki mu je kaj do tega, da je njegovo ravnanje zasnovano na resnici in ne na sanjah brez stvarne podlage, moral preveriti, ali gre tu zares za znanost ali pa samo za politično propagando brez znanstvene osnove.

Potreba po preveritvi resničnosti kake teorije izhaja iz nezmožnosti same logike, da bi bila v dokaz resnici. Logika je namreč *sredstvo* in

kot taka more služiti tako resnici kot zablodi. Če je premisa kakega silogizma ali vse doktrine resnica, se pravi dejstvo, ki se strinja s tistim, kar opažamo v stvarnosti, bodo tudi njeni logični sklepi prav tako resnice. V primeru pa, da je premisa zmeta, tudi njeni logični sklepi ne morejo biti drugo kot nove zmete.

V takšnem položaju je edini verodostojni sodnik *skušnja*. Če se premisa ali osnovna predpostavka ne moreta vzporediti s stvarnostjo, velja primerjati njune logične sklepe. Ako je rezultat primerjave strinjavanje s stvarnostjo, bo teorija sprejeta kot znanost ali izraz resnice. Če pa izid primerjave ne potrdi sklepa, bo teorija zavržena kot zmeta z vsemi njenimi sklepi, pa naj bo še tako brezhlebna logika, po kateri se je do njih prišlo.

Naravoslovne vede nam velikokrat dajo primere takšnega ravnanja. Znameniti angleški matematik, fizik in astronom Izak Newton (1642—1724) je dal svetu dve logični neoporečni teoriji: o *splošni gravitaciji* in *razprostiranju svetlobe*. Prvo je skušnja potrdila in je danes temelj moderne astronomije, medtem ko je druga morala biti zavržena, ker njenih sklepov stvarnost ni potrdila.

Cilj je temu spisu vzporediti s stvarnostjo obe navedeni temeljni misli marksizma, da bi dobili odgovor na vprašanje, ali ti teoriji predstavljata resnici ali zmoti. Do nadaljnih sklepov bo bravec sam prišel.

Vrednostna teorija

Do svojih sklepov o delitvi tako imenovane kapitalistične družbe na *proletariat* in *buržoazijo*, na dva razreda z nepomirljivimi gospodarskimi interesi, in o *gospodarski nekoristnosti* buržuazije ter potemtakem o interesu proletariata, da z nasiljem — s proletarsko revolucijo — uniči buržujski razred, da bi se dobila čisto proletarska družba t. j. komunizem, je prišel Marx po logični poti iz misli, ki jo najdemo v njegovi definiciji vrednosti, katera se glasi: „Tisto, kar določa velikost vrednosti kakega koristnega predmeta, je torej edino količina dela ali čas družbeno potrebnega dela za njegovo proizvodnjo.“ (Kapital, I, 1, I) Da bi se bravec lažje znašel v tako debeli knjigi, kot je Marxov Kapital, smo v svojih citatih s prvo številko (rimsko) zaznamovali knjigo, z drugo (arabsko) poglavje in s tretjo (zopet rimsko) člen v navedenem poglavju omenjenega dela.

Da ne bi bilo nesporazuma zaradi morebitne različne razlage te misli, je Marx vsakemu izrazu, uporabljenemu v tej definiciji, dal v svojem besednjaku točen pomen.

Tako npr. pod izrazom *vrednost* razume Marx tisto količino v vsa-

kem koristnem predmetu, ki služi ljudem kot merilo pri zamenjavi teh predmetov na tržišču. V prvi knjigi svojega glavnega dela *Kapital* Marx povsem pravilno trdi, da „čim se različni izdelki zamenjajo na tržišču po nekem določenem razmerju, morajo vsebovati nekaj skupnega, ki določa to razmerje. Na vprašanje, kaj bi moglo biti to skupno, odgovarja Marx, da ne more biti drugo kot *ljudsko delo* porabljeno za predmet, ki se zamenjava. Če se npr. za isto količino kakega izdelka ali denarja dobi na tržišču bodisi 20 metrov platna bodisi ena obleka, ta pomeni, da je količina ljudskega dela uporabljenega za izdelavo 20 m. platna enaka količini dela uporabljenega za obleko. Ta enakost izrazimo tako, da rečemo, da ima 20 m platna na tržišču *istovrednost* kot ena obleka.

Cena je denarni izraz vrednosti koristnega predmeta, ki dobi ime *blago*, kadar je namenjen tržišču.

Marx nam dalje v svoji definiciji vrednosti jasno pove, da tu ne gre za vse mogoče predmete, marveč samo za koristne, kar pomeni, da pri izdelkih za ljudsko uporabo poleg vrednosti vidi še eno lastnost — njihovo *koristnost* za človeka. Tej lastnosti da Marx ime: *rabna vrednost*, kar se ne sme pomešati s pojmom vrednosti, ker gre za dve lastnosti popolnoma različnega porekla. četudi se obe nahajata ali moreta nahajati pri istem predmetu. Da ne bi bravec zamenjal rabne vrednosti z vrednostjo, Marx često imenuje slednjo *menjalna vrednost*, naglašujoč da sta vrednost in menjalna vrednost v njegovem besednjaku eno in isto.

Na samem začetku svoje razprave v prvem poglavju prve knjige *Kapitala* Marx definira *rabno vrednost* kot *koristnost* predmeta, se pravi kot lastnost določenega predmeta, da pri porabi zadovolji kako ljudsko potrebo. Ti človeku *koristni predmeti* morejo, vendar ne morajo, biti proizvod ljudskega dela. Obleka je proizvod ljudskega dela, medtem ko nam npr. zrak, ki ga vdihujemo in brez katerega ne moremo živeti, daje na razpolago narava, ne da bi za dobivanje tega toliko koristnega predmeta morali opraviti kakšno delo. Zrak ima torej veliko rabno vrednost za človeka, ker zadovoljuje eno njegovih največjih potreb, toda nima menjalne vrednosti ali kratko: vrednosti, ker ne vsebuje nikakšnega ljudskega dela. Obleka pa ima rabno vrednost zaradi koristnosti človeku in menjalne vrednosti, ker je za njeno izgotovitev potrebno ljudsko delo. Kljub svoji velikanski rabni vrednosti se zrak ne pojavlja na tržišču kot predmet zamenjave zato, ker nima menjalne vrednosti.

Iz dejstva, da vrednost kakega koristnega predmeta na tržišču ni nič drugega kot ekvivalent ljudskega dela vloženga v ta predmet, ne smemo sklepati da *vsako* ljudsko delo uporabljeno za neki predmet, ki bi mogel biti koristen, predstavlja njegovo vrednost. Razločevati mora-

mo namreč dve strani istega problema; ena se nanaša na *količino*, druga pa na *cilj* uporabljenega ljudskega dela.

Stol, ki ga npr. povprečno izurjeni mizarji zgotovijo v enem dnevu, a za katerega nevesči mizar porabi 3 dni, zato ne bo imel na tržišču večjo vrednost od drugih stolov iz preprostega razloga, ker 3 dnevi porabljenega dela dejansko vsebujejo sam 1 dan *družbeno potrebna dela*. Presežek dveh dni dela predstavlja namreč nekoristen trud kot posledico mizarjeve nespretnosti, ki je stol naredil. Družbeno potrebno delo za pridobitev določenega predmeta je različno od naroda do naroda, pa tudi po zgodovinskih razdobjih, odvisno v veliki meri od stopnje gospodarskega razvoja.

Ni vsako ljudsko delo izvor vrednosti. Obstoje namreč razne vrste dela in med njimi tudi destruktivno, ki uničuje že dosežene vrednosti, namesto da jih ustvarja. Zato razločuje Marx *koristno* delo od *nekoristnega* v ljudskem življenju. „Delo, katerega koristnost sestoji v rabni vrednosti, ali katerega proizvod je rabna vrednost, imenujemo koristno delo in s tega vidika se to delo vedno ceni glede na njegovo koristno dejstvo.“ (Kapital I, 1, II) „Končno nobena stvar ne more biti vrednost, če ni predmet rabe. Ako je nekoristna, nekoristno je prav tako vanjo vloženo delo.“ (Kapital I, 1, I).

Potemtakem, da bi v gospodarstvu, ki ga preučuje Marx, kako delo bilo koristno, ni zadosti, da je njegov proizvod samo predmet, ki bi mogel zadovoljiti neko ljudsko potrebo, marveč jo dejansko mora zadovoljiti. Predmet mora biti *potrošen*, da bi dal svoje „koristno dejstvo“. Če predmet ni uporaben, je nekoristno delo, ki ga vsebuje. Pšenica pridelana pa puščena na njivi, je nekoristna in nekoristno je tudi delo, vloženo vanjo. Isto delo bi bilo koristno, ko bi pridelana pšenica bila porabljena in dala svoje „koristno dejstvo“ kot sredstvo človekove prehrane. Hruška, ki gnije pod drevesom, je nekoristna; da bi bila koristna, je potrebno, da pride v potrošnikov želodec.

Sklep, ki se po vseh teh pravih razlagah vsiljuje bravcu, bi bil: Da bi ljudsko delo bilo *koristno*, mora ne samo proizvesti predmet za ljudsko rabo, temveč ga tudi *prenesti* do potrošnika, ker se šele tu ostvari njegova koristnost. Če označimo kot *proizvodno delo* ljudsko delo, s katerim je kak predmet proizveden, in *prometno delo* ljudsko delo uporabljeno pri prenosu proizvodnje do mesta potrošnje, očitno je, da bo *koristno delo*, kakor ga je Marx pravilno pojasnil, enako vsoti proizvedenega in prometnega dela, vloženi v isti predmet.

Po vseh teh neoporečnih razlagah, bi pričakoval bravec, da bo Marx definiral velikost vrednosti koristnih predmetov na tržišču kot ekvivalent za njih porabljenega koristnega dela, se pravi celotno ljudsko delo

potrebno do trenutka, ko predmeti pri potrošnji dajo korist, ki se od njih pričakuje. Toda Marx ne ravna tako in preseneti bravca s svojo definicijo, po kateri je velikost vrednosti koristnega predmeta ekvivalent ljudskega družbeno potrebnega dela samo pri proizvodnji predmeta, ne upoštevajoč prometno delo, ki je nujno, da bi predmet prispel k potrošniku.

Prvi sklep, ki ga je Marx izpeljal iz te svoje definicije vrednosti, je trditev, da „promet ali zamenjava robe ne ustvarja nobene vrednosti“ (Kapital I, 4, II). To pojmovanje, po katerem se vrednost blagu ne poveča pri prometu, vzdigne Marx na stopnjo *splošnega zakona* s trditvijo: „Splošni je zakon, da vsi prometni stroški, ki izhajajo edino iz zamenjave blaga, tej ne prispevajo nobene vrednosti.“ (Kapital II, 1, III)

Marx je tako zelo ponosen na to svoje „odkritje“, da se ne more zadržati, da ne bi sam sebi polaskal z besedami: „Poznejše znanstveno odkritje, da so proizvodi dela kot vrednosti samo materialni izrazi ljudskega dela porabljenega pri njihovi proizvodnji, pomeni prelomnico v zgodovini človeštva...“ (Kapital, I, 1, IV).

Promet v gospodarstvu

Zamenjava gotovih proizvodov po cenah, ki bi vsebovale samo proizvodne stroške — to je zamenjava, na katero je mislil Marx, ko je oblikoval svojo definicijo vrednosti — bi bila mogoča samo v takšnem gospodarskem sistemu, kjer ni potrebe po ljudskem delu za prenos proizvodov od mesta proizvodnje do mesta potrošnje.

Pri vseh tistih gospodarskih sistemih, kjer je ta prenos neizogiben ter ga morajo opravljati ljudje z vlaganjem svojega dela vanj — in takšno je gospodarstvo, ki je predmet Marxove analize — se vrši zamenjava tako, da potrošnik plača poleg drugih tudi prometne stroške za proizvod, ki ga kupuje, bodisi da sam z lastnim delom opravi ta prenos, bodisi da cena kupljenega proizvoda vsebuje to delo, ki so ga drugi družbeni člani v ta prenos vložili.

Gospodarski sistem, v katerem sploh ne bi bilo potrebe po prenosu gotovega proizvoda od mesta proizvodnje do mesta potrošnje, teoretično vzeto, ne obstoji. Celó v takem gospodarstvu, kjer bi človek proizvajal sam vse, kar mu je za življenje potrebno, in kjer potemtakem ne bi med ljudmi bilo nobene zamenjave gotovih proizvodov, bi vendarle obstojal neki prenos gotovih proizvodov od mesta proizvodnje do mesta potrošnje, in človek se mu ne bi moral izogniti. Kuharica, ki je v kuhinji jed, ki jo človeku pripravila, jo mora z žlico ali z vilicami ali z nečim drugim prinesiti

k ustom, da bi jo zaužila. Žlica v tem primeru opravlja v malem isto gospodarsko delo prenosa gotovega proizvoda od mesta proizvodnje do mesta potrošnje, ki ga vrši tovornjak, ko pelje s polja živež v mesto, ali čezmorska ladja, ki nosi argentinsko ali avstralsko meso na evropska tržišča. Brez prenosa gotovega proizvoda do mesta potrošnje, od proizvoda ni koristi. Če pa od kakega predmeta ni koristi, je nekoristno tudi delo, vloženo v njegovo proizvodnjo, s čimer se strinja, kakor smo videli, tudi Marx.

Zgodovinsko gledano je videti, da je prometno človekovo delo starejše kot proizvodno. Mravlje, katerih marljivost vsi tako občudujemo, ne proizvajajo predmetov za svojo prehrano, temveč se hranijo z zelišči, ki jih nabirajo in nosijo v mravljišče. Prehrambeno gospodarstvo mravelj je torej zasnovano samo na prometnem delu, brez proizvajalnega. Tudi pračlovek, čigar umne sposobnosti še niso bile tolikšne, da bi mogel proizvajati, je nabiral po hostah že gotove plodove in jih nosil v svojo votlino ali kako drugo prirodno zavetišče, kjer se je z njimi hranila vsa družina. Pojav proizvajalnega dela poleg prometnega predstavlja že pomemben napredek v ljudskem življenju.

Ljudsko proizvajalno delo je od svojih začetkov do danes zelo napredovalo in se razčlenilo v mnogoštevilne poklice z uvajanjem *družbene razdelitve dela*. S svojim napredkom pa proizvajalno delo ni odstranilo potrebe po prometnem delu, marveč jo je — prav nasprotno — občutno povečalo. Že sama družbena razdelitev dela, v kateri človek proizvajajo samo eno vrsto predmetov, druge, ki so mu potrebni za življenje, pa dobiva v zamenjavo z drugimi proizvajalci, je mesto proizvodnje še bolj oddaljila od mesta potrošnje in s tem povečala potrebo po prenosu predmetov namenjenih zamenjavi. Tudi ta resnica je znana Marxu, saj na samem začetku svoje knjige Red filozofije, objavljene leta 1847, povsem pravilno piše: „Če predpostavite razdelitev dela, imate takoj tudi zamenjavo...“

Nobena doba v zgodovini človeštva ni pokazala tolikšnega napredka v prometu gotovih proizvodov, kot razdobje od Marxa do danes. Za časa Marxa je človek s tedanjimi omejenimi, in v primerjavi z današnjimi hitrostmi, počasnimi transportnimi sredstvi prenašal iz daljnih dežel samo proizvode, ki se na dolgi poti niso kvarili, kakor npr. kavo in za čimbe iz dežel tropične v dežele zmerne klime, ali tkanine in kovinske izdelke iz industrijskih v poljedelske in živinorejske kraje. Večja hitrost prevoza in bolj dovršena sredstva za konzerviranje omogočajo danes, da tudi proizvodi, podvrženi hitremu kvaru, prihajajo na daljna tržišča. Tako npr. vsa Evropa in Severna Amerika uvažati tropske banane, Anglija meso iz Nove Zelandije in Švedska italijanske in španske poma-

ranče. To se ne dogaja samo z proizvodi, ki se trošijo v drugem podnebjju, temveč tudi z drugimi predmeti naše vsakdanje porabe kot so kruh, mleko ali meso, ki so bili pred sto leti v Evropi domači izdelki za večino prebivalstva, danes pa so v večini primerov obrtniški ali industrijski proizvodi, ki jih potrošnik dobiva iz prometa.

Ko bi se v gospodarstvu, ki je predmet Marxovega preučevanja, zamenjava zares vršila po cenah samo za uporabljeno proizvodno delo, kakor nam Marx s svojo definicijo vrednosti zatrjuje, brez kakršnekoli doklade za ljudsko delo pri prenosu gotovega proizvoda od mesta proizvodnje do mesta potrošnje, potem bi cena opeki bila ista v opekarni kot na stavbišču, oddaljenem desetine kilometrov od opekarne, cena cementa ista v tovarni kot na stavbišču več sto kilometrov daleč od tovarne, cena kavi ista v Nemčiji kot v Brazilu; italijanske pomaranče bi prodajali na Švedskem po cenah, ki veljajo v Italiji. Proizvodi narave, kakor pesek, voda in gozdni plodovi, v katerih proizvodnjo ni človek vložil nobenega dela in ki potemtakem po Marxu ne vsebujejo nobene vrednosti, pa bi se na tržiščih dobili brezplačno.

Vsi pa vemo, da temu ni tako in da se cena tudi v gospodarstvu, ki je predmet Marxove analize, povečuje s prometom. Ker pa je cena po Marxovi terminologiji izraz vrednosti v denarju, zvišanje cene kakemu blagu s prometom pomeni tudi povečanje njegove vrednosti — navzlic Marxovi nasprotni trditvi.

S tem da pripisuje kapitalističnemu gospodarstvu lastnost, ki je *nima* (namreč, da se zamenjava v tem gospodarstvu opravlja na podlagi enakosti človeškega dela, uporabljenega samo na proizvodnjo predmetov za zamenjavo, ne upoštevajoč pri ceni prometno delo opravljeno pri prenosu predmeta od mesta proizvodnje do mesta potrošnje) in da potera na to lastnost nasloni svojo kritiko tega gospodarstva, je Marx dejansko *izstopil iz stvarnosti*. In vse, kar je sklepal iz svoje teorije o vrednosti, ki po njegovem pomeni „prelomnico v zgodovini človeštva“, se ne more nanašati na gospodarstvo, katero je imenoval kapitalistično, marveč na kak popolnoma drugačen gospodarski sistem, ki bi imel omenjeno lastnost in ki je dosedaj obstojal le v glavah Marxa in Engelsa, kajti človeštvo takšnega gospodarstva do danes še ni doživelo.

Presežek vrednosti

Potem ko je podal bravcu kot „splošni zakon“ misel, da vrednost ne more nastati v prometu, Marx sedaj iz te misli kot premise v brezhibni logiki črpa sklepe, zaradi katerih je to premiso tudi postavil.

Pri opazovanju trgovca kot posrednika pri zamenjavi blaga na tržišču

šču ugotavlja Marx dejstvo, da kupi trgovec z določeno količino denarja določeno količino blaga, katerega potem proda potrošnikom za novo količino denarja, ki je enaka prej vloženi količini N in zvišku DN , ki mu Marx da ime presežek vrednosti ali presežno vrednost. Vsi vemo, da je zares tako, saj nihče ne bi šel v trgovski poklic, če bi se mu vloženi denar ne povečal. Casopisni raznašalec nam ne bi prinesel časopisa na dom, če bi mu zanj plačal isto ceno, kot jo on plača v tiskarni.

Marx trdi, da je presežek vrednosti čista tatvina in to tudi dokazuje.

Tativna je, pravi Marx, ker se vsa trgovčeva dejavnost razvija v območju prometa, kjer po njegovem „splošnem zakonu“ ne more nastati nobena vrednost in potemtakem tudi noben presežek. Ker pa trgovec v svojem poklicu vendarle črpa ta presežek vrednosti, pomeni to, da je vir presežka nekje izven prometa. Treba je ugotoviti, kje, se pravi, konu trgovec ta presežek krade.

Od potrošnikov se ne more izvleči nobena vrednost, ker ti dobivajo proizvode na tržišču vedno po ceni, ki je po Marxovi definiciji vrednosti, ekvivalent vložene delo. Edino mesto, kjer ta presežek vrednosti sploh more nastati, je potemtakem proizvodnja. Trgovec sam ne more ustvariti vrednosti in tudi ne okraši potrošnika: Njegova žrtev je proizvodnja ali točneje rečeno: delavec zaposlen v proizvodnji predmetov, ki jim potem trgovec prodaja. Zelo zadovoljen s tem svojim odgovorom Marx navede v njegovo podkrepitev Franklinov izrek: Vojna je grabež, trgovina prevara. (Kapital, I, 4, II)

Ker ni trgovec v neposrednem stiku z delavci v proizvodnji, katerih izdelke prodaja, Marx pojasni tudi, kako pride do te prevare.

Nad delavci v proizvodnji, ki so edini ustvarjavec vrednosti v družbi stoji industrialec. Ta gospod kot lastnik vseh strojev, orodja, nepremičnin in surovin — Marx vsemu temu skupaj da ime *sredstva za proizvodnjo* — ne izplačuje svojim delavcem ustvarjene vrednosti v njeni celoti, marveč zadrži en del zase. Tudi industrialec, enako kot trgovec, vloži v posel neko količino denarja N pri nakupu sredstev za proizvodnjo in pri izplačevanju delavne sile. In tudi on ne bi delal, če ne bi na koncu, pri prodaji proizvedenega blaga poleg vložene količine denarja N dobil še presežka vrednosti DN . Namesto da bi svojim delavcem izplačal celo vrednost, ki so jo oni stvarili, in ki je enaka $N + DN$, jim industrialec plača le količino N , presežek vrednosti DN pa zadrži za sebe. Ta presežek vrednosti v industrialčevih rokah po Marxovi sodbi ni nič drugega kot del delavčevega dela ali delavnega časa, ki mu ga industrialec ne plača.

Kapitalist, ki ustvarja presežek vrednosti, se pravi, ki neposredno izsesa iz delavca nenplačano delo in ga vlaga v blago, ni ne absolutni in ne zadnji njegov prisvojitelj, temveč le prvi. Deliti ga mora namreč s

kapitalisti, ki opravljajo druge funkcije v sklopu družbene proizvodnje, z zemljiškim posestnikom itd. Presežek vrednosti se torej deli na več delov, ki pridejo v roke raznim vrstam oseb in dobijo različne oblike. neodvisne med seboj, kakor: dobiček, obresti, trgovski zaslužek, zemljiščna renta itd. (Kapital, I, Uvod v 21. poglavje)

To je bistvo Marxove teorije o presežku vrednosti, ki jo ima Engels za tako velikanski dogodek v zgodovini človeštva, da piše o njej: „Ko je tako pokazal, kako nastane presežek vrednosti in katera je edina pot pod vladavino zakonov, ki urejajo zamenjavo blaga, po kateri presežek vrednosti more nastati, nam Marx razkrinka mehanizem današnjega kapitalističnega načina proizvodnje in na njem zasnovanega režima prisvajanja ter nam odkrije pravo os, okoli katere se vrti ves družbeni red našega časa (Friedrich Engels: *Anti-Dühring*, II, 7)

Vsa poznejša kritika Marxa, Engelsa in njunih pristašev t. i. kapitalističnega reda, temelji na prepričanju, da je Marxova teorija o presežku vrednosti znanstveno dokazana resnica. Ze samo to dejstvo, da je ta teorija samo logični sklep Marxove teorije o vrednosti, katere se premisa — da se zamenjava koristnih predmetov vrši na kapitalističnih tržiščih na temelju enakosti zgolj proizvodnega dela — ne strinja s stvarnostjo, bilo bi za vsak znanstveno objektivni duh zadostno, da pride do sklepa, da se tudi teorija o presežku vrednosti ne more ujemati z isto stvarnostjo. Lahko se nanaša samo na tisto gospodarstvo, ki sta si ga v svojih glavah zamišljala Marx in Engels, nikakor pa ne na gospodarstvo njunega časa, katerega tajne nam želita pojasniti s svojimi teorijami.

To nestrinjanje s stvarnostjo postane še bolj očitno, ko Marxovo teorijo o presežku vrednosti aplicirajo na resnične primere vzete iz gospodarstva, ki je predmet Marxove „znanstvene“ analize.

Navedli bomo primer, ki je najbolj pogost v t. i. kapitalističnem gospodarstvu, kjer se predmeti, proizvedeni na istem mestu, porabljajo na raznih mestih. Vzemimo, da je italijanski proizvajavec določene vrste pomaranč zamenjal 200 kg. svojega proizvoda s svojim sosedom, krojačem, od katerega je dobil za to eno obleko, prav tako določene kakovosti. Ostanek pomaranč je prodal po isti ceni trgovcu izvozniku. Ta je pomaranče odpeljal na Švedsko in jih tam razprodal v razmerju 50 kg. za eno obleko iste kakovosti, kot je tista, ki jo je proizvajavec dobil pri zamenjavi 200 kg. pomaranč v Italiji.

Velja sedaj ugotoviti v luči Marxovih teorij o vrednosti in o presežku vrednosti, kolikšna je tu vrednost pomaranč, ki naj pripade proizvajavcu in kolikšen je presežek vrednosti, ki ga je trgovec, zopet po Marxovi teoriji o presežku, ukradel proizvajavcu. Za enoto merila vrednosti bomo vzeli vrednost ene obleke.

Za odgovor na prvo vprašanje se velja spomniti, da je po Marxovi teoriji o vrednosti vrednost kakega proizvoda tista količina denarja, s katero potrošnik plača kupljeno blago na kapitalističnem tržišču (in ne tista, po kateri je isto blago prodal njen proizvajavec). Če je zares tako — in Marx je na takšnem pojmovanju vrednosti sezidal vso svojo doktrino — potem imamo v primeru, ki smo ga tukaj vzeli, dve vrednosti: Ena je tista, po kateri italijanski potrošnik kupuje pomaranče in ki ustreza vrednosti ene obleke za vsakih 200 kg. pomaranč, druga pa tista, ki jo plača potrošnik v Švedski in ki odgovarja vrednosti ene obleke za vsakih 50 kg pomaranč. Že samo ta pojav, da imamo dve različni vrednosti za isti proizvod, v katerega proizvodnjo je vložena ista količina družbeno potrebnega dela v Italiji in katerega vrednost bi po Marxovi definiciji morala ostati ista za vse potrošnike na svetu, je zadosten, da podvomimo o pravilnosti Marxove teorije o vrednosti. Toda nadaljujmo z našim primerom, ki je realen in pogost v t. i. kapitalističnem gospodarstvu.

Če sprejmemo mnenje, da je vrednost pomaranč tista, ki jo plača potrošnik v Italiji, potem je zvišek 3 oblek za 200 kg. pomaranč, kar je izvoznik ostvaril iz prometa od Italije do Švedske, presežek vrednosti. Ker pa more ta presežek imeti po Marxovem mnenju, enako kot vsi drugi presežki, svoj vir edino v proizvodnji ali pa v kraji proizvajavcu, potem je tukaj od celotne proizvedene vrednosti ene obleke za vsakih 200 kg. pomaranč trgovcu uspelo ukrasti italijanskemu proizvajavcu ne več in ne manj kot 3 obleke! To pa pomeni, da je tukaj zvišek vrednosti večji kot celotna proizvedena vrednost, torej da je del večji od celote! Kaj takega pa, vsaj v področju, kateremu pripada tudi gospodarstvo, katerega skrivnosti želi objasniti Marx s svojimi teorijami, *ni mogoče*.

Takšna razlaga o viru presežka vrednosti v našem primeru ne drži še iz drugih razlogov. Če italijanski krojač kot potrošnik ni okraдел proizvajavca s svojo ceno 200 kg pomaranč za eno obleko, potem tudi trgovec, ki je plačal proizvajalcu isto ceno, ni zagrešil kraje. Dalje: Če švedski potrošnik plača trgovcu ceno 4 oblek za vsakih 200 kg pomaranč, je očitno, da presežek 3 oblek ne plača italijanski proizvajavec, temveč švedski potrošnik, ki plača na tržišču ne samo vrednost ene obleke, ki bi po Marxovi teoriji o vrednosti morala biti ekvivalent ljudskega dela vloženga v proizvodnjo 200 kg pomaranč, temveč še ves presežek 3 oblek. To pa zanika Marxovo izhodiščno misel, da potrošnik na kapitalističnem tržišču ne more plačati blaga ne več ne manj, kot je njegova vrednost. In tej misli je Marx posvetil dovršen del svoje razlage v članku II, poglavje 4, knjiga I *Kapitala*.

Ostane še ena možna razlaga v skladnosti z Marxovo teorijo o

presežku vrednosti, marveč, da je celotna proizvedena vrednost v tem primeru ne tista, ki jo plača trgovec v Italiji in s katero že krade italijanskemu proizvajavcu, temveč tista, ki jo njemu plača potrošnik na Švedskem, se pravi 50 kg pomaranč za obleko. Prava vrednost količine 200 kg pomaranč potemtakem ni N ali ena obleka, $N+DN$ ali 4 obleke. Od tega je trgovec plačal proizvajalcu le vrednost ene obleke, zase pa zadržal razliko ali presežek vrednosti 3 oblek. Pri takšni razlaci Marxove teorije o presežku vrednosti del ni večji od celote.

Toda, če je tako, potem ne samo trgovec, temveč tudi vsi potrošniki v Italiji kradejo proizvajavcem pomaranč, saj jim plačujejo z vrednostjo ene obleke za vsakih 200 kg pomaranč namesto za vsakih 50 kg, kolikor bi morali plačati, in tako pobijajo temeljno Marxovo misel, da potrošniki na kapitalističnih tržiščih ne morejo plačati blaga pod njeno vrednostjo. Misel, ki „pomeni prelomnico v zgodovini človeštva.“ In kar je še hujše, ti milijoni italijanskih potrošnikov, ki z 200 kg pomaranč plačajo vrednost N ene obleke, vrednost DN treh oblek pa zadržijo zase, ostvarjajo isti presežek vrednosti kot trgovec in s tem dokazujejo za Marxovo teorijo porazno resnico, da bo tudi v prihodni družbi samih proizvajavcev in potrošnikov, se pravi brez industrialcev in trgovcev, možna kraja v obliki presežka vrednosti in to v neposrednji zamenjavi koristnih predmetov med proizvajavci in potrošniki. Marxova „edina pot... na kateri more nastati presežek vrednosti“, naenkrat ni več edina, kajti krajo more zagrešiti potrošnik brez posredovalca v osebi industrialca in trgovca. Cela Marxova ne samo gospodarska, temveč tudi ideološka in politična stavba se zruši kot stolp iz igralnih kart.

Še bolj je zanimiv v luči Marxovih teorij o vrednosti in o presežku vrednosti položaj tistih človeku koristnih predmetov, ki jih proizvaja sama narava brez potrebe po ljudskem proizvajalnem delu in od katerih smo že omenili vodo, pesek in gozdne plodove. Po Marxovih teorijah o vrednosti in o presežku vrednosti bi cena, po kateri dobiva potrošnik te predmete na kapitalističnem tržišču, bila v celosti presežek vrednosti, saj se z njo ne krije nobeno proizvajalno ljudsko delo. Ker pa presežek vrednosti tu vendar obstoji in to brez ljudskega dela v proizvodnji, Marxovi „edine poti, na kateri more nastati presežek vrednosti“, to pomeni, da je njegovo nastajanje prišlo po neki drugi poti in da potemtakem Marxovo „znanstveno dokazana edina pot“ kot „os, okoli katere se vrti ves družbeni red našega časa“ sploh ni edini.

Vseh teh protislovij in neskladnosti s stvarnostjo ne bi bilo, ko bi bil Marx svojo izhodiščno misel vzel iz stvarnosti in prometno vrednost definiral kot ekvivalent za koristno delo, porabljeno za predmet vse do mesta njegove zamenjave. To pa pomeni vsoto proizvajalnega in prometnega dela. Pri predmetih, kjer transport do mesta potrošnje ni znaten,

kakor v primeru zamenjave pomaranč za obleko v Italiji, se koristno delo in z njim tudi prometna vrednost skrči na proizvodno delo; pri predmetih, ki ne vsebujejo proizvodnega ljudskega dela, kot so proizvodi narave, pa se vrednost skrči na prometno porabljeno delo. V vseh drugih primerih dobiva potrošnik blago na tržiščih po vrednosti, katere glavna sestavina je koristno delo, se pravi vsota proizvodnega in prometnega dela vloženega v predmet vse do mesta njegove uporabe ali porabe. Šved plača dražje italijansko pomarančo iz preprostega razloga, ker z razliko krije prometno delo, ki ga italijanski potrošnik ne mora plačati, ker ga tam ni.

Razredni boj

Ugotoviti, da se vsaka ljudska družba more razdeliti v dve skupini, dva sloja ali razreda, ni težka stvar in za to niso potrebna ne dolga pojasnjevanja ne posebne teorije. Dovolj je reči, da je neka določena družba sestavljena npr. iz bogatih in revnih ali predstojnikov in podložnikov ali pikov in nevernih ali športnikov in nešportnikov ali oseb nad 1,60 m višine in oseb, ki te višine ne dosežejo, in bravec bo že vedel, za kaj gre. Zato tudi Marxu niso bile potrebne dolge razprave za preprosto ugotovitev razdelitve t. i. kapitalistične družbe na dva razreda: na proletariat ali razred najemnih delavcev in na buržoazijo ali razred vseh preostalih članov te družbe. Pač pa sta Marxu bili potrebni teorija o vrednosti in teorija o presežku vrednosti, da bi dokazal, da med tema dvema razredoma obstoji takšna nepomirljivost interesov, da mora boj med njima, *razredni boj* v kapitalistični družbi, trajati tako dolgo, dokler proletariat kot gospodarsko edino koristni, številnejši in ogorčeni razred — in zaradi tega bojevitejši — popolnoma ne uniči buržoazije.

Po teoriji o vrednosti so delavci v proizvodnji edini ustvarjavo predmetov v družbi. In tem delavcem, ki edini ustvarjajo vrednost, kradejo vsi preostali družbeni člani in sicer ne samo da bi se mogli preživljati, temveč kopičijo presežke vrednosti in tako zbirajo kapital, potreben za organiziranje novih krajev delavcem v proizvodnji, kar se v marksističnem besednjaku imenuje *eksploatacija proletariata po buržoaziji*.

Proletariat je v kapitalistični družbi edini gospodarsko koristen razred in v tej družbi more obstojati buržoazija samo zaradi možnosti, ki jih ji družbeni red daje, namreč da krade delavcem v proizvodnji in da živi potemtakem kot popolni družbeni parazit. Tistega trenutka, ko se bodo proletarci zavedli tega položaja in jim bo postalo jasno, da je družba samih delavcev brez buržoazije ne samo možna, temveč kot druž-

ba brez parazitov tudi pogoj za njihovo osvobojenje od eksploatacije, se bodo organizirali v veliko udarno silo, izvršili *proletarno revolucijo* in se z nasiljem polastili politične oblasti v državi ter *uničili buržoazijo*, ji odvzeli vsa sredstva za proizvodnjo in proglasili enkrat za vselej odpravo izkoriščanja človeka po človeku. Nova družba, katero sta Marx in Engels imenovala *socializem* — ki pa je v marksističnem besednjaku kmalu dobile ime *komunizem* — bo tako družba samih delavcev, ki ne bodo podrejeni nobenemu kapitalistu in ne bodo morali nikomur dajati presežka vrednosti, marveč bodo uživali plodove svojega dela v celosti.

Marksovi teoriji o vrednosti in o presežku vrednosti in sploh vse, kar sta Marx in Engels napisala in objavila, ima kot edini cilj *zbuditi v proletarjih zavest* o nekoristnosti buržoazije in o možnosti družbe brez nje in brez presežka vrednosti, da bi se tako pospešil prihod proletarske revolucije in komunizma, kot edinega možnega naslednika smrtno bolnega kapitalizma.

V vseh tistih deželah, kjer so komunisti prišli na oblast, so ljudi, ki po Marksovi razdelitvi družbe na dva razreda pripadajo buržoaziji, delno pobili, delno pognali v zapore in v koncentracijska taborišča in delno zaposlili kot delavce v proizvodnji v upanju, da bo s prenehanjem buržoaznega razreda v družbi prenehala tudi potreba po poklicih in službah, ki jih je ta razred dotlej opravljal in med katerimi so posebno podčrtane uprava dela in promet gotovih proizvodov, kot dva tipično neproduktivna in družbeno nekoristna opravila po tistem, kar nam je Marx v svojih teorijah pojasnil.

Skušnija *ni potrdila* teh komunističnih pričakovanj navzlic njihovi zasnovanosti na Marksovem „znanstvenem“ odkritju, ki „pomeni prelomnico v zgodovini človeštva“. Vse buržoazne funkcije, vključno *vodstvo dela* in *trgovina*, so ostali tudi po proletarski revoluciji kot potreba, ki se ji nova družba ni mogla izogniti. Ves proces se je končal tako, da so komunisti te neizogibne gospodarske funkcije *prenesli na nove ljudi*, na uradnike svoje komunistične države, ki jih plačujejo iz istega izvira, iz katerega je prej naplačevala buržoazija svoje usluge gospodarstvu, namreč iz razlike med ceno, po kateri potrošniki nabavljajo gotov proizvod, in cene, po kateri sedaj država kupuje ali nasilno jemlje isti proizvod od proizvajalca, z edino spremembo, da komunisti za to razliko ne uporabljajo več Marksovega izraza presežek vrednosti.

V svoji izvrstni knjigi *Psihologija množic* opisuje Gustav Le Bon podoben pojav iz časa francoske revolucije ob koncu XVIII. in v začetku XIX. stoletja. „Tako,“ piše Le Bon, „ko zaradi političnih potreb in sprememb v mišljenju pridejo množice do tega, da začno izražati globoko gnušenje do slik, ki jim vzbujaajo nekatere besede, je prva naloga pravega državnika, da zamenja te besede, ne da bi se dotaknil

same stvari. Le-ta je preveč čvrsto privezana za naslednji sklop, da bi se je moglo zamenjati. Že Tocqueville je poudaril, da je delo Konzulata in Imperija obstojalo v glavnem v tem, da stare ustanove iz preteklosti oblečeta v nove izraze, da besede, ki so vzbujale nemile predstave v domišljiji, zamenjata z drugimi, ki zaradi svoje svežine preprečujejo podobna spominjanja.“

USODA DRUŽBENE RAZDELITVE DELA

Za razliko od razdelitve dela v delavnici, kjer se delo za pridobivanje določenega proizvoda deli na proste operacije ali postopke, Marx popolnoma pravilno imenuje *družbeno razdelitev dela* razdelitev dela na razne poklice, kjer je posameznik usposobljen opravljati izdelavo kakega koristnega predmeta od začetka do konca, kar se ne dogaja pri razdelitvi dela v delavnici.

Mnenje, da se z *mehanizacijo proizvodnje postopoma zmanjšuje potreba po družbeni razdelitvi dela* in da bo popolnoma prenehala v družbi, katere proizvodnja je prešla na stroje, je druga premisa ali temeljna misel marksizma, iz katerega sta Marx in Engels izpeljala svoje najvažnejše sklepe ne samo o *možnosti*, temveč o *neizbežnosti komunizma* kot prihodnjega družbenega reda, katerega prednosti pred kapitalizmom so za vsakega posameznika tolikšne, da se izplača takoj resno začeti boj za čimprejšnji pokop kapitalizma in prihod komunizma.

Razvoj razdelitve dela od obrtništva v srednjem veku do dobe *stroja* deli Marx na tri stopnje in jim daje imena, ki so jih že uporabljali drugi ekonomisti: kooperacije, manufakture in tovarne.

Kooperacija je združenje že obstoječih obrti, ki so potrebne za proizvodnjo kakega predmeta z namenom, da bi se okoristile s prednostmi, ki jih takšna skupnost daje. Kooperacija je npr. združenje mizarjev in kovačev zaradi proizvodnje kmečkih vozov ali zedinjenje vseh obrtnikov, ki delajo na kaki stavbi od njenega začetka do njenega konca. Tudi ljudje iste obrti se morejo združevati. „Delavnica, v kateri dela 20 tkavcev na svojih 20 statvah, more biti večja od delavnice samostojnega tkavca z dvema pomočnikoma. Toda zidava delavnice za 20 oseb pride cenejša kot 10 delavnic, od katerih je vsaka le za dve osebi,“ navaja Marx kot primer popolnoma pravilno. Skupni ogenj pri kovačih ali skupna razsvetljava pri kateri koli drugi vrsti obrtnikov je lahko zadosten razlog za njihovo združenje v kooperacijo. Značilno je za kooperacijo, da obrti ostanejo takšne, kakršne so bile, z edino spremembo, da namesto, da bi delale neodvisno, kot prej, sedaj sodelujejo vzajemno.

Manufaktura je že proizvodnja z *novo razdelitvijo* dela, v kateri njeni člani niso obrtniki, ki izgotavljajo predmete od začetka do konca, temveč *dobro izurjeni delavci*, od katerih vsak opravlja le po en delovni postopek ali le po nekoliko delovnih postopkov pri proizvodnji določenega predmeta. Klasičen primer za to je manufaktura šivank, ki jo je opisal *Adam Smith* (1723—1790) v svoji knjigi *Bogastvo narodov*. V dobi pred manufakturo delavec, ki sam opravi vseh 18 postopkov pri izdelavi šivanke, napravi na dan okoli 20 šivank. V manufakturi pa, ki jo opisuje *Smith* in kjer v skupini 10 delavcev vsak od njih opravi samo en ali dva postopka in nato nedokončani izdelek izroči naslednjemu sodelavcu v nadaljno izdelavo, se proizvaja okoli 48.000 šivank na dan. Se pravi, da je dnevna proizvodnja enega delavca v tej skupini 4.800 šivank. Če upoštevamo, da v manufakturi delavec opravlja svoj postopek vedno z istim orodjem in ne izgublja časa pri menjavi orodja, na kar je primoran delavec, ki sam opravi vseh 18 postopkov enega za drugim, in da je spretnost pri opravljanju samo enega delovnega postopka veliko večja, kot spretnost pri izvrševanju vseh 18 različnih postopkov, je razumljivo tolikšno povečanje proizvodnje šivank. Glavni značilnosti manufakture sta nova razdelitev dela, ne več po obrtih, ampak po delovnih postopkih, ter v primerjavi s kooperacijo velikansko povečanje proizvodnje.

Ko je manufaktura poenostavila proizvodjalno delo tako, da je namesto prejšnjih obrti z njihovim razčlenjenjem dobljena vrsta prostih postopkov, človeku ni bilo težko izmisliti in izdelati *stroje, ki zamenjajo delavce* v izvrševanju proizvodnih postopkov. Tako je nastopila doba *tovarne ali mehanizirane proizvodnje*, katere poglobljena značilnost je, da posamezna dela v proizvodnji ne opravljajo več delavci, kot v manufakturi, ampak stroji, ki dajejo še višjo proizvodnjo kot manufaktura. Temu prehodu proizvodnje iz manufakture v mehanizirano proizvodnjo je dal *Marx* ime *industrijska revolucija*.

„Vsaka od teh treh stopenj družbene proizvodnje ima svoje posebne potrebe,“ ugotavlja *Marx* zopet popolnoma pravilno. Kooperacija ne zahteva od delavca večje izurjenosti, kot jo zahteva manufaktura. Potreba po *vodstvu* pri delu ali po *upravljanju dela* pa doseže svoj vrhunec v manufakturi. „Tako kot so pri vojski potrebni častniki, potrebuje tudi množica delavcev, ki dela po zapovedi istega kapitala, višje starešinstvo (direktorje in poslovodje) ter starešinstvo (nadzornike, vodje in paznike), ki zapovedujejo v imenu kapitala za časa trajanja delovnega procesa. Starešinsko delo postane posebna funkcija.“ (*Kapital* I, 11) „Kapitalistovo zapovedništvo na področju proizvodnje je sedaj tako neobhodno, kot so generalova povelja na bojišču.“ (*Kapital* I 11) Delavec pa, ki je v kooperaciji in pred njo bil popolni obrtnik, ki je sam izdeloval cele proizvode in bil vsestransko izučen in neodvisen kot proizvajalec, je sedaj v manufakturi navaden izvršitelj samo

enega delovnega postopka in odvisen kot še nikoli od vodstva tako glede svojega poklicnega usposabljanja kot glede dela samega.

Marx je mnenja, da človeštvo pri prehodu iz manufakture na proizvodnjo s stroji vstopa v dobo, ko mu bo družbena razdelitev dela z vsemi njenimi posledicami, kot so vodstvo dela in zamenjava proizvodov vse manje potrebna. Tistega trenutka, ko stroj prevzame dolžnost izvršitve vseh delavnih postopkov pri proizvodnji koristnega predmeta, se bo delavčeva vloga skrčila na *navadnega strojepaznika*. To delo pa je tako preprosto, da se ga more naučiti ne samo vsak delavec, temveč se vsak človek lahko nauči paziti na vsak stroj in na vse stroje. Od nekdanjega proizvajavca enega samega koristnega predmeta v kooperaciji in pred njo postane v *popolnoma mehanizirani proizvodnji* proizvajavec *vseh* koristnih predmetov, ki so mu potrebni. Tako dospje posameznik do položaja, da lahko sam za sebe proizvede vse, kar mu je potrebno, ne da bi moral računati z delom drugih ljudi.

Stroj razen tega ne samo tako zelo poenostavi delavčevo nalogo, da se more vsak človek usposobiti v nadziranju vsakega stroja, temveč tudi povečuje proizvodnjo veliko bolj kot manufaktura. Medtem ko je v kooperaciji človek proizvajal 20 šivank na dan, v manufakturi 4800 šivank v enakem času, „proizvede en edini stroj v enem delavnem dnevu 11 ur 145.000 šivank. Ena žena ali eno dekle more nadzirati 4 takšne stroje in izdelati potemtakem s strojem 600.000 šivank na dan ali čez 3.000.000 tedensko.“ (*Kapital*, I 3, VIII)

To ugotovitev, da je delo nadziranja stroja bolj enostavno kot delo obrtnika v njegovi proizvodnji brez stroja, sta Marx in Engels vzela za premiso, iz katere sta izpeljala sklep, da bo mehaniziranje proizvodnje imelo za posledico *čedalje manjšo potrebo po družbeni razdelitvi dela*, ki bo *sploh prenehala*, ko bo *družbena proizvodnja popolnoma mehanizirana*. Ko proletarska revolucija odpravi zasebno lastnino pri sredstvih za proizvodnjo, tako da bodo v bodoče ta sredstva na razpolago vsakemu družbenemu članu, in bo vsak človek, že izučen, da nadzoruje vse stroje, mogel sam proizvajati vse, kar potrebuje, bo *prenehala tudi zamenjava proizvodov*. Tedaj se bo začel *komunizem*, se pravi družba, v kateri ne bo družbene razdelitve dela in zaradi tega tudi ne posledic te razdelitve, kakor so: zamenjava proizvodov, denar, presežek vrednosti in buržoazija. Spričo ogromnega povečanja proizvodnje s stroji pa bo nastala taka obilica proizvodov, da bo lahko zadoščeno vsem ljudskim potrebam. To bo družba brez revščine in brez podrejanja človeka po človeku, saj ne bo v njej državne oblasti. V tej družbi, katero je do sedaj najpopolneje opisal Engels v 3. delu svojega *Anti-Dühringa*, „nihče ne bo mogel svoj del proizvajalnega dela... odriniti drugemu.“ (*Anti-Dühring*, III, 3) „Ko pa ne bo več nobenega družbenega razreda, ki ga je treba držati v podrejenosti, in ko bodo skupaj z razredno vladavino in z bojem za individualni obstanek, zasnovan na do-

sedanji anarhiji v proizvodnji, odstranjeni vsi spopadi in izgredi, ki odtod prihajajo, tedaj ne bo več nikogar, ki bi bil tlačén, tedaj bo tudi prenehala potreba po državni oblasti, ki danes opravlja to funkcijo. . država se ne razpusti, država *izumira*." (*Anti-Dühring*, III, 2)

To so v glavnem najvažnejši sklepi, ki sta jih Marx in Engels izpeljala iz druge premise marksizma, namreč iz pričakovanja, da bo z mehanizacijo proizvodnje prenehala tudi potreba po družbeni razdelitvi dela.

Ali pa se bo to tudi zares zgodilo?

Marx in Engels sta mogla zapaziti znake odpadanja razdelitve dela v mehanizirani proizvodnji, ker sta imela pred očmi le nalogo delavca, ki pazi na stroj v času njegovega brezhibnega delovanja; zaprla pa sta oči pred ogromnimi in zelo zapletenimi nalogami pri *gradnji teh strojev*. Videla sta npr., da je v proizvodnji šivank 10 dobro izurjenih delavcev Adama Smitha zamenjalo eno samo dekle, ki pazi na 4 stroje, toda nista videla celo vrsto novih poklicev pri gradnji teh strojev, od inženirja in raznih mehanikov v tovarni do minerjev in navadnih rudniških delavcev in vsega tistega osobja, ki v visokih pečeh pripravlja kovine za izdelavo strojev. Mizarja, ki je izdeloval statve za naše prababice, in tkavca iz iste dobe ni zamenjal samo paznik nad 10 avtomatičnimi statvami, temveč tudi vsi poklici, ki so potrebni tako za izdelavo novih strojev kot za vzdrževanje starih. Vsak poklic, ki je ugasnil v kaki dobi, je bil nadomeščen v naslednji dobi z novimi poklici, prej neznanimi. Ljudje Marxovega časa niso poznali poklicev v zvezi z izdelavo avtomobilov, zrakoplovov, radijskih in televizijskih aparatov ter poklicev v zvezi s pridobivanjem atomske energije. Razdelitev dela ne kaže samo težnje za odpadanjem, marveč se razvija v nasprotnem smislu: se razširja in deli v nove stroke. Tako se je pokazalo, da edine niti, na kateri bi mogla viseti prihodnja komunistična družba, *snloh ni*. Človeštvo nadaljuje z mehanizacijo svoje proizvodnje in razdelitev dela se širi naprej, torej v nasprotnem smislu, kot sta predvidevala Marx in Engels.

Komunizem bi po zamisli Marxa in Engelsa bil mogoč edino tedaj, ko bi kako Vsevedno in Vsemogočno bitje, Bog na primer, prevzelo nase dolžnost, da nam meče z neba v obliki dežja vse potrebne stroje in jih razporeja po vsej zemeljni površini ter zamenjuje pokvarjene, kar bi se dogajalo kaj popostoma, saj vemo, da stroj, ki je vsak čas v drugih rokah, ne traja dolgo. Samo pri takšni pomoči z neba se človekova dolžnost v nonolnoma mehanizirani proizvodnji more skrčiti na navadnega paznika nad stroji. Toda, če je to bitje vsevedno, zakaj naj bi sebi in ljudem oteževalo življenje s pošiljanjem strojev, za katere so potrebni pokriti prostori, surovine, gorivo in mazilo, ko bi vendar bilo bolj enostavno, če bi nam namesto strojev pošiljalo kar izdelke, ki jih potrebujemo. Zakaj naj nam ne bi Bog namesto avto-

matičnih statev pošiljal že gotove tkanine ali še boljše: obleke po meri za vsakega od nas?

„Znanstvena“ teorija Marxa in Engelsa o bodočem komunizmu postane pravljica o Indiji Koromandiji za odrasle, namesto stare pripovedke, izmišljene za otroke. Prihodnji naši rodovi, ki bodo razpoglagali z več dokazi in statističnimi podatki za preveritev Marxovih in Engelsovih predvidevanj, se bodo smejali našemu času, v katerem so živeli resni ljudje s še bolj resnimi akademskimi naslovi, ki so verjeli v to pravljico.

ČE BI SEN POSTAL RESNIČNOST...

Zamislimo si za trenutek, da se Bog usmili marksistov in tistega dne, ko bi se jim posrečilo mehanizirati celotno proizvodnjo, prevzame nase dolžnost, da človeštvu ne samo spušča z neba vse potrebne stroje, temveč da jih tudi tako razporeja po vsem svetu, da bo vsak stroj dostopen vsakemu človeku in pripravljen začetni delo, brž ko ga prvi paznik požene v obrat. S takšno pomočjo z neba bi marksisti končno mogli proglasiti odpravo družbene razdelitve dela in uvedbo *komunizma* kot družbenega reda, v katerem, kakor pravi Engels, „nihče ne bo mogel svoj del proizvodnega dela... odriniti drugemu“ in v katerem se bo končno vsak sam zase brigal.

Ko bi šlo samo za to, da si moram sam čistiti čevlje in si sam prati perilo, zadeva ne bi bila tako tragična. Toda v človeškem življenju so še druge stvari, ki niso tako preproste, kot omenjeni dve.

Tako npr., če želim napisati prijatelju pismo, moram najprej iti v papirnico, ki je na razpolago vsakemu, in si tam na ustreznih strojih izdelam samo tisto količino papirja, ki mi je potrebna; podobno storim v tovarni peres in v tovarni črnila, kajti v komunizmu ni trgovina na oglu, kjer bi se vse te stvari mogle kupiti. Nato napišem pismo in ga osebno odnesem prijatelju, ker v družbi brez razdelitve dela ni ne pošte ne poštarja. Toda, če že moram osebno k prijatelju, je bolj enostavno, da mu povem tisto, kar sem hotel sporočiti v pismu. Tako si prihranim ne samo papir in prenos pisma, ampak tudi pisanje, prijatelju pa branje. Naučiti se pisati in brati ne bo več potrebno v novi družbi, ker ne bo več pisem, pa tudi ne knjig, ne časopisov, kajti ti proizvodi lahko nastanejo samo v družbi, kjer eni pišejo za druge, se pravi, kjer obstoji družbena razdelitev dela, ne pa v takem družbenem redu, kjer tisti, ki hoče brati knjigo, si jo mora sam napisati. Kdor ne more napisati knjige, je tudi ne bo bral, enako kot „ne bo jedel kruha tisti, ki ga ne proizvaja“, kot se je izrazil Lenin.

Kdorkoli v družbi, kjer ni razdelitve dela, misli, da bo mogel zadovoljiti kako svojih potreb s tujim proizvodom, naj ve, da njegovi potrebi ne bo zadovoljeno, pa tudi če bi šlo za sam vsakdanji kruh. Ker

ne bo več pekarn ne trgovcev z moko in žitom, bo moral vsak človek iti na njivo, ki je vsakomur na razpolago, da si tam izorje kos, na katerem bo pridelal samo tisto količino žita, ki je njemu potrebna. Izorani kos njive bo potem zasejal; ko zraste in dozori žito, ga požel, omlatil, ovršil, ga zmlel v skupnem mlinu, odnesel moko domov, zamesil kruh, ga izpeknel in končno pojedel. Proizvodnja žita v tako majhnih količinah bi se vrnila na individualni sistem primitivnega gospodarstva, ko se je proizvajalo le za lastno porabo. Za takšno proizvodnjo pa niso več potrebni močni moderni plugi in drugi stroji.

Če se v takšnem družbenem sistemu npr. Danec zaželi piti kavo, ki se ne proizvaja na Danskem, bo moral iti v Brazil ali kakšno drugo tropično deželo, pa ne da bi tam kupil že proizvedeno kavo — saj tudi tam ne bo več trgovcev ne trgovin — ampak da jo sam proizvede in potem odnese domov na Dansko in sicer samo v količini, kolikor je potrebuje zase. Kajti če bi jo prinesel tudi za sosede in prijatelje, bi to pomenilo povratek v toliko osovražene menjave blaga iz kapitalističnega sistema, česar nova družba ne more dopustiti. Če boš v bodoči komunistični družbi, kakor sta si jo zamišljala Marx in Engels, zbolel, diagnoze tvoje bolezni ne bo napravil zdravnik, ker je ta poklic mogoč le v družbi z razdelitvijo dela, ampak si jo boš moral sam postaviti. Če ti je za zdravljenje potreben npr. kinin, ga ne boš mogel dobiti v lekarni, ker je ne bo, ampak boš moral vstati iz postelje in se napotiti v tropične kraje, da bi tam proizvedel potrebno količino kinina, in šele potem se boš lahko začel zdraviti. Zelo potrpežljiva bo morala biti tvoja bolezen, da to dočaka!

Toda to še ni najhujše.

Statistike nam kažejo, da je prebivalstvo na zemlji vse do 17. stoletja zelo počasi naraščalo. Tedaj pa se je začelo množiti z veliko hitrostjo. Človeškemu rodu, ki je za časa Perikla štel okoli 250 milijonov duš, je bilo potrebno skoro 20 stoletij, da bi se podvojil. Leta 1650 je je bilo na zemlji okoli 545 milijonov ljudi, tristo let pozneje — leta 1950 — pa je doseglo številko 2.493 milijonov, se pravi, da se je popeterilo. Takšna pomnožitev ljudi je bila mogoča zato, ker je tudi proizvodnja sredstev za življenje prav v zadnjih treh stoletjih tako napredovala, da se danes večje število povprečno bolje hrani in ima višjo življenjsko raven, kot naši pradedje pred 300 leti.

Če sedaj odpravimo razdelitev dela v naši družbi, se bo proizvodnja zmanjšala, v istem sorazmerju z njo pa se bo moralo zmanjšati tudi število ljudi, ki bodo mogli živeti v novih razmerah. Če se vrnemo samo na individualno proizvodnjo v Periklovi dobi, bi Zemlja, na kateri je leta 1958 živelo 2.852 milijonov ljudi, mogla v novem družbenem redu ohraniti le deseti del človeškega prebivalstva, kar bi pomenilo smrt 9 oseb od 10, danes živih. Če pa bi razdelitev dela bila popolnoma odpravljena, kakor „znanstveno“ priporočata Marx in Engels, bi se človešk

rod vrnil v svoje predzgodovinsko stanje tako po številu kot po revščini.

Napredek, v smeri uresničevanja komunizma, ki ga marksisti tako zelo hvalijo, je dejansko *nazadovanje* za človeštvo.

„Znanstveni dokaz“ Marxa in Engelsa o možnosti komunizma kot boljšega družbenega reda se sprevrže v največjo *prevaro človeškega duha*, kar jih zgodovina pomni.

PROGRAM KOMUNISTIČNIH STRANK

Uresničevanje komunistične družbe, kakor sta jo zamislila Marx in Engels, je končni bojni cilj vseh komunističnih strank na svetu, kakor tudi socialističnih z marksistično tendenco. „Ko začnemo socialistično preobrazbo“, pravi Lenin v svojem poročilu o reviziji programa in spremembi imena stranke na njenem 7. kongresu, „si moramo jasno začrtati cilj, h kateremu se usmerjajo te spremembe, in ki ni drugo kot ustvaritev komunistične družbe...“ Marksistični program predvideva 4 razvojne stopnje pri uresničevanju komunizma.

Prva stopnja vsebuje organiziranje proletariata v politično vojsko, na moč disciplinirano in prežeto od sovraštva do kapitalističnega družbenega reda in do buržoazije, vodilnega sloja v tem redu. Geslo te stopnje se glasi: „Proletarci vseh dežel, združite se!“

Druga stopnja je *proletarska revolucija*. Komunisti z nasiljem vzamejo politično oblast v svoje roke, razveljavijo zasebno lastnino pri vseh sredstvih za proizvodnjo in jo prenesejo na komunistično državo. Z isto potezo se odpravi buržujski razred, katerega funkcije se prenesejo na uradništvo komunistične države.

Tretja stopnja je prehodna doba iz kapitalizma, ki umira, in komunizma, ki prihaja. „Med kapitalistično in komunistično družbo“, piše Marx v svoji *Kritiki gothskega programa*, je obdobje revolucionarnega prehoda iz prve v drugo. S tem obdobjem se ujema politično prehodno obdobje, v katerem država ne more biti drugo kot *revolucionarna diktatura proletariata*.“ To je stopnja, v kateri se bo moralo mehanizirati vse panoge proizvodnje, da bi družbena razdelitev dela postala nepotrebna, kar je prvi pogoj za prihod komunističnega družbenega reda. V marksističnem besednjaku ima ta stopnja ime socializem; in njeno geslo je: „*Od vsakega po njegovih sposobnostih, vsakemu po njegovem delu*“. To geslo je tudi zapisano v ustaveh nekaterih današnjih komunističnih držav (čl. 12 Ustave ZSSR iz leta 1936, čl. 9 Ustave narodne republike Madžarske iz l. 1949, točka II Uvoda ali Proklamacije ustave socialistične republike Čehoslovaške iz l. 1960 itd.)

In končno četrta in zadnja stopnja, v kateri bi se sen uresničila imenovana *komunizem*. S prenehanjem družbene razdelitve dela bodo prenehale tudi vse njene posledice, kakor delo v proizvodnji samo enega predmeta in njegova zamenjava za proizvode drugih družbenih članov.

Ker bodo v komunizmu vsi ljudje imeli isti poklic, namreč nadziranje vseh strojev enega za drugim, ki jim bodo proizvajali vse, kar potrebujejo, tudi ne bo več razlike med telesnim in razumniškim delom ker bo vsak strojepaznik sam opravljal svoj del tako razumniškega kot telesnega dela, ki ga nadziranje stroja terja. „Ko bo na višji stopnji komunistične družbe“, piše Marx, „prenehala suženjska podrejenost posameznika razdelitvi dela in z njo nasprotja med razumniškim in ročnim delom; ko delo ne bo sredstvo za življenje, temveč prva življenjska potreba; ko bodo z razvojem poedincev v vseh smereh narastle tudi proizvodne moči in bo začelo v obilici teči iz vseh studencev družbenega bogastva, šele tedaj... bo družba lahko napisala na svojo zastavo: „Od vsakega po njegovi sposobnosti; vsakemu po njegovih potrebah!“ (Marx: *Kritika gothskega programa*).

Uresničenje prve stopnje tega programa ni nemogoče. Ljudje se vedno morejo navdušiti z bojem za kako idejo, ki se jim zdi kot *ideal dostojen žrtev*, ne glede na to, ali gre za resnico ali za zmoto. Za razgibanje množic je glavna *vera* v idejo kot resnico, četudi bi bila zabloda. Doktrina z logično brezhibnimi sklepi, kot je marksizem, krepi to vero zlasti pri šolski mladini, ki je naučena, da pri teorijah bolj pazi na logiko sklepov, kot na vrednost premis, temeljev nadaljnih sklepanj.

Tudi druga stopnja komunističnega programa je uresničljiva. Ljudje so v vseh časih delali državne udare in revolucije, tako da proletarska revolucija ni izjema. Naša generacija je bila priča celi vrsti proletarskih revolucij v raznih deželah sveta, kjer je od 2.852 milijonov človeških bitij okoli 1.000 milijonov ali 35% bilo podrejenih komunistični oblasti.

Naloga, ki jo imajo komunistični voditelji v tretji stopnji svojega programa, se bistveno ne razlikuje od nalog državnikov v deželah, ki niso šle skozi proletarsko revolucijo. V obeh primerih gre za *industrializacijo narodnega gospodarstva z mehanizacijo dela*. V komunističnih državah je izpolnitev te naloge v rokah državnega uradniškega aparata. v nekomunističnih državah pa pri tej nalogi sodelujeta državni aparat in *zasebna* iniciativa.

Ker prihod četrte stopnje ni odvisen od ljudi kot strojepaznikov, temveč tudi in pred vsem od nadčloveškega Bitja, *ki se prav gotovo ne bo obvezalo na pošiljanje z neba vseh potrebnih strojev*, more človeštvo že sedaj z zanesljivostjo računati, da se ta stopnja komunističnega programa *ne bo uresničila*. Komunistični poskus je obsojen na to, da *iz svoje tretje stopnje ne bo mogel naprej*. Ne ljudski odpor, marveč sam red v naravi ne dopušča uresničenja komunističnega družbenega reda. kakor sta ga zamišljala Marx in Engels.

Bravec, ki je pazljivo prebral vse prejšnje oddelke tega spisa, se be vprašal začuden: „Kako je mogoče, da sta se Marxu in Engelsu, ki sta v svojih spisih dala toliko dokazov o svojem poznanju ne samo go spodarstva, temveč tudi znanosti in filozofije svojega časa, pripetili dve tako veliki *pototi*, kot sta: *proizvajalno delo kot edino merilo vrednosti blaga na svobodnem tržišču in prenehanje potrebe po družbeni razdelitvi dela v mehanizirani proizvodnji?*“

Takšno vprašanje našega bravca je posledica njegove domneve, da gre za *pototo*. Branje Marxovih in Engelsovih del v celoti pa nam pokaže, da temu ni tako. Navedli bomo samo en primer:

Potem ko je Marx v prvi knjigi *Kapitala* vse svoje sklepe izpeljal iz *pojmovanja*, da *vrednost ne more nastati v prometu*, za kar je njegov bravec moral prebrati več sto strani dokazovanj in razlag, bo istega bravca v drugi knjigi istega dela presenetila tale popolnoma *nasprotna* misel: „Toda porabna vrednost predmetov se uresničuje edino pri porabi, ki pa more povzročiti spremembo mesta, kar pomeni dodatni proizvodni proces prevozne industrije. Produktivni kapital vložen v to industrijo poveča vrednost prepeljanih proizvodov.“ (*Kapital*, II, 6, III)

Medtem ko je Marx v prvi knjigi *Kapitala* tako prepričan v nemogočnost uresničenja vrednosti pri prometu, da na tej svoji misli kot temelju ne zgradi samo svoji teoriji o vrednosti in o presežku vrednosti, temveč tudi *obsodi na smrt* ves družbeni sloj, ki živi od dela v prometu, ta isti Marx prizna sedaj v drugi knjigi istega svojega dela, da *more vrednost nastati tudi pri prometu*, in se enostavno prišteje vrednosti, ustvarjeni v proizvodnji! Medtem ko je v prvi knjigi *Kapitala* ustvarjavec vrednosti zgolj delo, družbeno potrebno delo, da bi se določeni predmet proizvedel, more sedaj nenadoma tudi delo prenosa končanega predmeta iz enega mesta na drugo predstavljati vrednost. Menda zato, ker sedaj Marx to delo imenuje „proizvodni proces prevozne industrije“, kot da se z imenom more spremeniti bistvo stvari! Če pa vrednost mora nastati tudi pri prometu, potem presežek vrednosti, od katerega živijo prometni družbeni organi, ni kraja proizvajavcu, se pravi delavcu, kakor zatrjuje Marx s takšnim poudarkom v prvi knjigi *Kapitala*. Komu potem verjeti: Marxu iz prve knjige *Kapitala* ali Marxu iz druge knjige istega dela?

Če Marxu ne bi bila znana koristnost prenosa končanega predmeta od mesta proizvodnje do mesta porabe, bi se še moglo pomisliti, da je osnovna misel Marxovih teorij o vrednosti in o presežku vrednosti le *slučajna potota*. Toda, ko nam sedaj v drugi knjigi *Kapitala* podaja dokaz, da mu je znana koristnost tudi prometnega dela, ne samo proizvodjalnega, potem ostane kot edina možnost sklep, da je to *pototo*

Marx *namenoma napravit*. Takšen sklep potrjuje tudi dejstvo, da Marx po ugotovitvi v drugi knjigi Kapitala ni popravil sklepov v prvi knjigi, temveč pustil nespremenjeno vse kar je bil izpeljal iz pojmovanja o nemogočnosti nastajanja vrednosti pri prometu. Spričo vsega tega se nam vsiljuje vprašanje, zakaj je Marx tako ravnal.

Da bi razumeli okoliščine, v katerih sta Marx in Engels postavljala svoje teorije in pisala svoja najpomembnejša dela, moramo upoštevati neke *činitelje*, ki so močno vplivali na te okoliščine, če jih že niso popolnoma določevali.

Eden od teh činiteljev je stvarnost, da v naravi, v kateri živi človek, med *ciljem*, ki si ga človek sam sebi po svobodni volji more postaviti, in *sredstvi*, ki ga morejo pripeljati do uresničenja izbranega cilja, obstoji *vzročna zveza*, določena po *naravnih zakonih*, katerih ljudi *ne morejo spremeniti*. Posledica takšnega stanja stvari je, da si človek ne more svobodno izbrati cilja in hkrati tudi sredstev, potrebnih za doseg tega cilja. Svobodno si more človek izbrati samo enega od teh dveh činiteljev: Ali si izbere cilj in nato na podlagi poznanja naravnih zakonov določi sredstva, ki bi mu omogočila doseg postavljenega cilja, ali pa se odloči za *sredstvo*, ki ga bo uporabil, toda v tem primeru rezultat ne bo tisto, kar si želi, temveč tisto, kar mu naravni red da.

Če hoče človek pogreti vodo, ne bo to storil z ledom, ampak z ognjem, ker je to ustrezno sredstvo za gretje vode, in ne led. Če pa bi se človek odločil, da za vsako ceno uporabi led, bo dobil hladno vodo in ne tople, ne glede na to, če je takšen rezultat želel ali ne. Takšna je stvarnost.

Marx in Engels nista upoštevala stvarnosti na samem začetku svojega političnega delovanja, ko sta leta 1847 še razmeroma mlada (Marx je bil takrat star 29 in Engels 27 let) v *Komunističnem manifestu*, ki sta ga pisala, razglasila, da je *volja proletariata* tako uresničenje brezrazredne komunistične družbe (C.I.T.) kot odprava privatne lastnine pri sredstvih za proizvodnjo (SREDSTVO). To je bila zmota, katere se marksisti niti do danes niso osvobodili.

Ker sta Marx in Engels to razglasitev cilja in sredstva v Komunističnem manifestu izvršila v *imenu znanosti* in se pri tem skoro norčevala s prejšnjimi socialističnimi programi kot neznanstvenimi in utopističnimi, sta se čutila obvezana pred svojimi pristaši in javnostjo sploh dokazati znanstveno vrednost idej izročenih v Manifestu. In *Kapital* in *Anti-Dühring* in vse, kar sta Marx in Engels potem o teh stvareh pisala, je proizvod njihove obveznosti do *Komunističnega manifesta*.

Preučevanje problema v njegovih podrobnostih je pokazalo Marxu in Engelsu, da razglášena sredstva *ne ustrezajo* razglašnim ciljem. V

duami, ali naj ostaneta zvesta znanstvenim resnicam, kar bi imelo za posledico napuščanje razglašenega programa in predložitev drugega, ali pa da ostaneta zvesta razglašenemu programu in mu žrtvujeta znanost in njene resnice, sta se Marx in Engels odločila za slednje in se dala ra čelo falzificiranja znanosti.

Pri tem sta se Marx in Engels izkazala kot zelo dobra psihologa in izredno spretna. Skok iz stvarnosti, ki sta jo opisovala, v sen, ki sta ga bila razglasila kot program svojega tako imenovanega *znanstvenega socializma* se je mogel izvršiti na dveh mestih: ali v logični izpeljavi sklepov ali v premisah te izpeljave.

Napraviti ta skok v obliki nelogičnega sklepa v logično izpeljavo, bi pomenilo napraviti napakó, ki se hitro odkrije in pokvari celo stvar. Vsak malo brihtnejši dijak bo našel napako v logičnem sklepanju. Edino mesto, kjer se ta skok more prikriti tako, da ga ne bo lahko in hitro odkriti, so temeljne misli teorije in premise. Šolski mladini namerč, a se manj izvenšolski, ne bo niti na misel prišlo, da bi preverila premise logično izgrajene teorije. Vsa njena pozornost je osredotočena na logiko sklepanja, na kar jo usmerja tudi njena matematična izobrazba v šoli. Na kar pa se človek v mladih letih navadi, mu navadno ostane za celo življenje. Dunlord Smith, kanadski fizik, ki so ga leta 1946 odkrili kot brezplačnega sovjetskega atomskega špijona, je na vprašanje, kaj ga je odpeljalo v marksizem, odgovoril kratko: „Njegova logika.“

Najbolj pripraven element za sprejemanje takšnih Marxovih in Engelsovih teorij je šolska mladina. Navajena na usvajanje premis, ne da bi se o njih prej razpravljalo, in brez kakršnega koli šolskega pouka o družbi in družbenih problemih, o katerih govorijo vsi in tudi starši za mizo, je pripravljena prevzeti kot „znanstveno dokazano“ vsako logično razlago družbenih pojavov. In komunistični propagandist ji prinaša prav takšno pojasnilo. Pa ne samo to. Odpira ji oči pred *resnico*, o kateri se v šoli prav tako ne govori, namreč da *more jutrišnja družba biti boljše urejena, kot današnja*. Marx in Engels, ki sta to možnost boljše družbene ureditve tudi „znanstveno dokazala“, sta ugotovila, da je vsemu temu v napotje zasebna lastnina pri sredstvih za proizvodnjo in buržuazija kot posledica te lastnine, medtem ko je žrtev tega delavec, proletarec.

Mladega človeka, ki je nestrpen in bi hotel, da se čim prej pristopi k uresničevanju tega boljšega družbenega reda, začanja prevzemati *sovraštvo* proti buržoaziji, še preden se je zadostno seznanil z Marxovimi in Engelsovimi teorijami, ki so podane v tako obširnih spisih, da skoraj nihče ne utesne, da bi jih prebral v celosti. S sovraštvom do buržoazije in do kapitalizma pa je mlada duša že postala *revolucionar*. Človek ki hoče čimprej začeti akcijo, in ki ga več ne zanima, *zakaj* je potrebna revolucija, marveč le še, *kako* naj bi se čim prej opravila.

Ugovarjanje, da se moč komunizma ne sestoji v teorijah, ki sta jih

postavila Marx in Engels v svojih spisih, ker te spise danes celo med komunisti redko kdo bere, ne drži. Saj tudi vsi kristjani, ki so pripravljene žrtvovati se za krščanstvo, ne berejo Svetega pisma, ali ga vsaj niso prebrali v celoti. Marksizem postaja vrsta miselnosti in činitelja v politiki, kar je bil cilj njegovih tvorcev, ne pa objektivna znanost.

Primer takšne miselnosti nahajamo pri *Milovanu Djilasu*, pisatelju „*Novega razreda*“. Človek, ki je svoje življenje posvetil boju za uresničenje komunistične družbe po zamisli Marxa in Engelsa, ki je šel skozi vse stopnje v komunistični stranki, od članstva v krajevni organizaciji do položajev v najvišjih forumih, in ki se je osebno udeležil vseh bojnih faz, od ustanovitve socializma v svoji domovini, nam poda v omenjeni knjigi svojo spoved zaradi razočaranja, *ker ni bilo pričakovanih rezultatov*. S tem pa nehote odkriva svoj način mišljenja, v katerem je popolnoma odsotna potreba po preveritvi, če akcija, ki se jo namerava začeti, ustreza postavljenemu cilju.

Tako, na primer, piše Djilas v uvodu „*Novega razreda*“ med drugim: „Bojeval sem se v preteklosti in nadaljujem boj za boljši svet. Ta boj lahko ne prinese željenih rezultatov. Vendarle logika moje dejavnosti sestoji iz vztrajanja in nadaljevanja tega boja.“

Po vsem tistem, kar je doživel, se Djilas tudi sedaj ne vpraša, če nedosegljivost željenih rezultatov ni morda posledica dejstva, da boj, ki ga je bojeval, in sredstva, ki jih je pri tem uporabljal, ne ustrezajo željenim rezultatom kot cilju. Takšno vprašanje bi si bil moral zastaviti še preden je pristopil h komunistični stranki.

Kako malo se je Djilas brigal za to osnovno razmerje med sredstvom in ciljem, kar je dejansko razmerje med vzrokom in posledico v vsemirju, kažejo nešteta mesta v njegovi knjigi. Tako npr. v oddelku o *Značaju revolucije* zadenemo na takšne misli: „Konkretna Marxova predvidevanja so se pokazala kot netočna.“ Malo naprej, skoraj na začetku oddelka o *Novem razredu*, pa stoji: „Največja iluzija je bila industrializacija s kolektivizacijo v Sovjetski zvezi in uničenje kapitalistične lastnine, kar bi moralo prinesiti brezrazredno družbo.“ S to trditvijo kaže Djilas, da ni nikdar v celoti prebral Marxa, kajti ta ni nikdar trdil, da bo brezrazredna družba prišla samo kot posledica industrializacije in kolektivizacije, marveč šele kot posledica prenehanja družbene razdelitve dela. Djilas, ki je toliko svojega življenja posvetil boju za uresničenje Marxovih idej, ki je za časa krvave revolucije v svojem kraju pobil ali pustil pobiti desetisoče sodržavljanov, med njimi tudi mnogo svojih sorodnikov, ni čutil potrebe, da bi se seznanil s programom, za katerega se je bojeval!

Pravilno je nekdo nekje zapisal, da so revolucionarji ljudje, ki se jim tako zelo mudi začeti boj, da ne utegnejo prej malo razmisliti, kam jih bo ta boj odpeljal.

Za take ljudi je marksizem „znanost.“

Od objave *Komunističnega manifesta* leta 1847 je minilo več kot eno stoletje in od ustanovitve Sovjetske zveze leta 1917, prve socialistične države marksističnega tipa, je poteklo nad 50 let. Celo stoletje razvoja družbe, imenovane kapitalistična, in pol stoletja komunističnega poskusa stojita danes naši generaciji na razpolago, da primerja marksizma teoretična predvidevanja z živo stvarnostjo, s skušnjo, kateri — kakor smo poudarili v uvodu tega spisa — sodobna znanost daje vlogo edinega verodostojnega sodnika pri razpravi o tem, če določena doktrina ali teorija ustreza resnici, ali ne.

V tem obdobju je mehanizacija proizvodnje in dela sploh močno napredovala tako na kapitalističnem področju, kot v komunističnem poskusu, ne da bi pri tem razdelitev dela v družbi pokazala težnje k opadanju, kakor sta bila predvidevala Marx in Engels. Zgodilo se je prav nasprotno: da se je družbena razdelitev dela še bolj razvila in pomnožila poklice do te mere, da se v pospodarskem življenju današnje družbe panoge, kakor sta npr. mehanika in elektrotehnika, ki vsebuje danes več poklicev, kot jih je poznalo celotno gospodarstvo Marxovega časa. In ta proces se nadaljuje, ne da bi pokazal niti najmanjše težnje k spremenitvi smeri.

Z razvojem razdelitve dela so tudi vsi njeni učinki, ki smo jih prej ugotovili, pokazali napredek. In napredek znanosti kot učinek organiziranega sodelovanja na podlagi razdelitve dela, je omogočil ljudem, da danes opravljajo dela, ki so se našim dedom zdela nemogoča. Nikdar v svoji dolgi zgodovini ni potoval človek toliko kot danes, in to ne zaradi pomnožitve domačih vprežnih živali in primitivnih vozov naših prednikov, ampak zaradi tega, ker je človeštvo znalo obvladati naravne sile in zakone in jih uporabiti pri lokomotivah, avtomobilih, zrakolovih, medplanetnih raketah in drugih mehanizmih, zgrajenih, da bi poslužili udobnosti in hitrosti našega premeščanja v prostoru. Podobni napredki so zapaženi na vseh področjih človeške dejavnosti.

Tudi produktivnost človeškega dela kot učinek razvoja razdelitve dela v družbi je šla po poti tega razvoja. Pri poklicih, kjer je razdelitev dela imela večjo uporabo ali kjer so orodje in stroji bili boljši, je produktivnost človeškega dela doživela takšen porast, da se je včasih zdel neverjeten, medtem ko se je zelo malo spremenila pri poklicih, kjer je razdelitev dela majhnega obsega.

Ko je človek obdeloval zemljo z motiko, je njegova storilnost dosegla 5 arov na dan 12 delavnih ur. Z uporabo pluga z volovsko vleko je že mogel zorati 50 arov na dan, Z modernimi traktorji in plugi pa danes lahko en sam človek zorje 1 hektar na uro! Produktivnost človeškega dela se je tu povečala dvestokrat.

V starem Rimu je čevljar potreboval 5 dni in pol za izdelavo enega para čevljev. Čevljarska zadruga je v tisti dobi štela 7.200 članov in je proizvajala 1.300 parov čevljev na dan. Danes tovarna s 7.200 delavci proizvaja 90.000 čevljev dnevno. Produktivnost človeškega dela se je tu povečala 70 krat.

Toda pri striženju las je brivec v starem Rimu porabil približno isti čas, kot ga porabi današnji brivec. Prav tako potrebuje zdravnik za obisk bolnika na domu isto toliko časa, kot ga je potreboval v starih časih. V teh primerih je produktivnost človeškega dela kot količina ostala skozi stoletja več ali manj nespremenjena, pač pa se je zboljšala v kakovosti, kar je učinek napredka znanosti in splošnega družbenega napredka.

Za preučevanje učinka produktivnosti človeškega dela na družbeno strukturo so ekonomisti in sociologi novejšega časa, zlasti Avstralijec *Coli Clark* in Francoz *Jean Fourastié* usvojili klasifikacijo vseh človeških poklicev na tri področja: primarno, sekundarno in terciarno.

Primarno področje vsebuje dejavnosti v poljedelstvu, živinoreji, ribolovu, lovu in gozdarstvu. To je področje, na katerem je povečanje produktivnosti bilo znatno, ne da bi se pri tem povečala tudi potrošnja. Oseba, ki pojé 1 kg kruha na dan, ne bo pojedla 2 kg, če bi se proizvodnja žita podvojila. Posledica tega povečanja produktivnosti brez vzporednega povečanja potrošnje je znižanje števila ljudi zaposlenih na tem področju. Začenja se *zapuščanje polja*, pojav, ki je zajel skoro vse dežele v zadnjih sto letih. Tako npr. je v Zedinjnih državah leta 1820 bilo 72,8% delavnega prebivalstva zaposleno na tem področju, leta 1.900 le 37,4% in leta 1950 samo še 14%.

Sekundarno področje vsebuje industrijske in obrtniške dejavnosti. Tudi na tem področju je povečanje produktivnosti bilo občutno. Z njo pa se je povečala potrošnja v večji meri kot na prvem področju, čeprav ima tudi tukaj svoje meje. Posledica tega razmerja med razvojem proizvodnje in potrošnjo je vedno povečanje števila zaposlenih oseb na tem področju, ki pa traja le do nekega trenutka, ko začne opadati, četudi se produktivnost še naprej povečuje. Tako npr. je bilo v Zedinjenih državah leta 1820 12% delovnega prebivalstva zaposleno na tem področju; ta odstotek je rasel in dosegel l. 1920 višino 33,2%, potem pa je začel padati in je leta 1950 znašal 31%.

Terciarno področje vsebuje dejavnosti v trgovini, v svobodnih poklicih, v privatni in državni administraciji, v turizmu, pri športih in vse druge poklice, ki niso vključeni v prejšnja dva področja. To je področje z najmanjšim povečanjem produktivnosti in s potrošnjo praktično nemejeno. Vsak človek lahko notuje vse življenje, hodi v kino, v gledališče ali na koncerte, če le razpolaga s potrebnimi življenjskimi sredstvi. Sanjati o zadoščenju vsem človeškim potrebam, kakor sta delala Marx in Engels in to obljubljala vsem ljudem v prihodnji komunistični družbi,

je nesmisel, kadar morejo te potrebe neomejeno rasti. Posledica tega razmerja med nezadostnim razvojem produktivnosti in ogromnim povečanjem potrošnje je nenehno povečevanje števila ljudi, zaposlenih na tem področju. Tako npr. je bilo v Zedinjenih državah leta 1820 zaposleno 15,2% delavnega prebivalstva na industrijskem področju, leta 1900 33,6% in leta 1950 55%.

Posledica te spremembe v družbeni strukturi je tudi porast mestnega prebivalstva v primeri s podeželskim. Ker so sekundarni in terciarni poklici bistveno mestni, je porast števila oseb, zaposlenih na teh dveh področjih povečanje mestnega prebivalstva in zmanjšanje podeželskega. Odstotek mestnega prebivalstva v Franciji, ki je znašal leta 1800 6%, je do leta 1911 narasel na 46%; podeželsko prebivalstvo pa, ki ga je leta 1801 bilo 94%, se je leta 1911 skrčilo na 54%. V Zedinjenih državah je mestno prebivalstvo leta 1910 znašalo 46%, leta 1940 56% in 64% leta 1954. V Argentini predstavlja danes mestno prebivalstvo 75% vsega prebivalstva, medtem ko je razmerje v Egiptu popolnoma nasprotno: 75% živi na podeželju in samo 25% po mestih. V Indiji je 90% prebivalstva podeželsko. V Sovjetski zvezi je mestno prebivalstvo od 17,7%, kolikor je znašalo l. 1914 narastlo na 31% leta 1926 in na 32,8% leta 1939.

Ta porast mestnega prebivalstva pobija teoretična predvidevanja očetov marksizma, ki so pričakovali prepadanje velikih mest v bodočnosti kot učinek postopnega odmiranja razdelitve dela zaradi mehanizacije proizvodnje, izginjanja poklicev in pojava popolnih proizvajalcev, katerim morajo biti na razpolago vsi stroji, ki jih potrebujejo, enakomerno razporejeni po vsej deželi. „Z ustanovitvijo nove generacije proizvajalcev“, piše Engels, „fermiranih in univerzalno usposobljenih, ki poznajo znanstvene temelje vse industrijske proizvodnje in od katerih vsak praktično pozna celo vrsto proizvodnih postopkov od začetka do konca, bo nastala nova produktivna sila, ki bo daleč prekosila prometno delo prenosa surovin ali goriva iz velikih daljav.“

„Izločitev ločitve med mestom in podeželjem ni potemtakem nikakšna utopija, tudi ne v pogledu, ki ima kot pogoj čimbolj enakomerno razporejeno veliko industrijo po vsej leželi. Res je, da nam je civilizacija zapustila z velikimi mesti dediščino, ki jo bo težko likvidirati. Toda velika mesta morajo biti likvidirana in bodo likvidirana, pa naj bo še tako dolg in težek ta proces. Bismarck lahko gre v grob ponosne zavesti, da se bo njegova najljubša želja — zaton vелеmest popolnoma zanesljivo izpolnila. (*Anti-Duhring*, III, 3)

Preprosti človek, ki ne pozna pojava povečanja delovne produktivnosti, katera more povečati bogastvo vsega naroda in ne samo nekih njegovih sektoriev, računajoč z družbenim bogastvom kot stalno količino, misli, da vsako povečanje bogastva na eni strani mora neizogibno povzročiti večjo revščino in bedo na drugi strani. To je misel.

ki jo izkoriščata Marx in Engels v svoji teoriji o akumulaciji. Ko nava-
ja Marxove besede, „da kopičenje bogastva na enem polu prinaša na
nasprotnem polu, na polu družbenega razreda, ki *proizvaja svoj lastni
proizvod kot kapital*, enako kopičenje bede, delavnih tegob, suženjstva,
nevednosti, posurovitve in moralnega degradiranja,“ Engels s svoje
strani doda: „Pričakovati od kapitalističnega načina proizvodnje dru-
gačno razdelitev proizvodov, bi bilo isto, kot pričakovati, da elektrode,
ko so spojene z baterijo, ne bodo razstavljale vode in odlagale kisika
na pozitivnem polu in vodika na negativnem.“ (*Anti-Dühring*, III, 2)

In tisto, kar je Engels sodil za nemogoče, se je zgodilo. Januarja
1914 je lastnik tedaj največje avtomobilske industrije v Zedinjenih
državah, Henry Ford, presenetil svojih 15.000 delavcev in uradnikov z
odločitvijo, storjeno brez kakršnega koli pritiska od zunaj, da skrajša
delavni urnik vsemu osebju in da mu poveča plače. Navaden delavec,
ki je zaslužil 2,34 dolarja dnevno za 9 ur dela, bo v prihodnje dobil 5
dolarjev za 8 urni delavni dan. Istočasno je Ford nadaljeval politiko
znižanja cen avtomobilov, ki ga je prodajal po 950 dolarjev leta 1909,
po 490 dolarjev leta 1916. Vse to je Ford mogel storiti, ker je produk-
tivnost dela v njegovih tovarnah naraščala zaradi nenehnih izboljševanj
v organizaciji proizvodnje.

Z razdelitvijo dobička, ki ga je navrgla povečana produktivnost
dela, na 3 dele: med delavce, med odjemalce in na podjetje, je Ford
odkril načelo razdelitve, ki ga človeštvo do tedaj ni poznalo in katerega
uporaba je pokazala *ogromno kapaciteto notranjega tržišča*. Z zniža-
njem cene proizvodom in z istočasnim povečanjem dohodkov prebival-
stvu se je dejansko uspelo razširiti tržišče, kajti posledica teh dveh
ukrepov je pojav novih oseb kot potrošnikov proizvoda, ki prej ni bil za
njih dosegljiv. Tako npr. leta 1902, ko je Ford šele začel razvijati svojo
avtomobilsko industrijo, so izvedenci v tej panogi ocenili, da bo tedanje
domače tržišče z 81 milijoni prebivalci zasičeno že z 9.000 prodanih
avtomobilov, se pravi, da si bo samo ena od 9.000 oseb mogla privoščiti
luksuz, da si kupi avto. Leta 1959 je bilo v Zedinjenih državah, ki so
takrat imele 177 milijonov prebivalcev, 70 milijonov avtomobilov, tako
da je prišel 1 avto na 2,5 osebi. Istega leta je bilo v Sovjetski zvezi z
209 milijoni prebivalcev 3,76 milijonov avtomobilov ali izraženo v raz-
merju: 1 avto na 56 prebivalcev, svetovno povprečje pa je bilo tistega
leta 1 avto na 24 oseb.

Preplavljeno s komunistično propagando, ki je sistematično igno-
rirala Fordovo odkritje, človeštvo ni znalo dovolj ceniti znanstvene in
praktične pomembnosti tega odkritja. Avtomobil je nov koristen pre-
dmet tako za Zedinjene države kot za Sovjetsko zvezo in oba gospodar-
ska sistema sta se morala lotiti organizacije te nove proizvodnje in
razpečavanja izdelanih proizvodov. Rezultat 1 avto na 56 prebivalcev
so Zedinjene države dosegle leta 1922, se pravi po 20 letih delovanja

njihove avtomobilске industrije, medtem ko je Sovjetska zveza potrebovala še enkrat toliko časa — 40 let — da je dospela do istega rezultata. Če je ideal kakega gospodarskega sistema dati na razpolago vsakemu človeku vse izdelke, ki jih potrebuje, ali — kakor pravi Marx — zadovoljiti vse potrebe vseh družbenih članov, potem Zedinjene države niso da'č, da dosežejo na avtomobilskem področju po Fordovi razdelitvi rezultata povečane delovne produktivnosti in sicer brez revolucijskega nasilja in brez trdot politične diktature, ki karakterizirajo manj učinkovito metodo Sovjetske zveze.

In medtem ko je Ford, ki so mu sledila še druga podjetja v svetu, imenovanem kapitalistični, začel novo dobo z odkritjem skoraj neomejene poti proti idealu, da bi vsi plodovi znanstvenega in tehničnega napredka bili na razpolago vsem ljudem, je Lenin v izgnanstvu gradil svojo teorijo o *imperializmu kot zadnji fazi kapitalizma*. Po tej teoriji so visoko industrializirane dežele kapitalističnega sveta pri iskanju odjemalcev svoje proizvodnje, ki se nenehno povečuje, prisiljene začeti vojne, imenovane imperialistične, da bi zavojevale kolonije in nova zunanja tržišča. Ko bodo zasičena vsa tržišča, bo kmalu prišel splošni zlom kapitalizma.

Komunistični voditelji skrivajo pred ljudmi pod svojo oblastjo in predvsem pred svojimi člani in pred šolsko mladino resnico o skoro neomejeni kapaciteti notranjih tržišč, da absorbirajo proizvode visoke industrializacije. Povečujejo Leninovo teorijo kot znanstveno izpopolnitev marksizma in se trudijo, da bi prepričali vse ljudi, da je kapitalistični gospodarski in socialni sistem v zadnji dobi svojega obstoja. V Sovjetski zvezi in v drugih komunističnih državah je polno mladih ljudi, ki se učijo jezikov kapitalističnih dežel z namenom, da bi jutri, ko se zruši kapitalizem, bili tam inštruktorji pri uvajanju marksističnega socializma.

Kadar komunisti v svojem besednjaku in v svoji propagandi govorijo, da so Zedinjene države *imperialistična dežela*, hočejo s to označbo doseči, da bi ljudje mislili, da ogromno bogastvo te dežele ne prihaja toliko od visoke delovne produktivnosti kot od izkoriščanja drugih dežel pri trgovski zamenjavi, češ da je to prava kraja, kjer so Zedinjene države tat in njihovi odjemalci žrtve. Odsotnost močne komunistične stranke v Zedinjenih državah razlagajo kot posledico korupcije, ki jo izvaja državna vlada v delavskem razredu in med njegovimi voditelji s sredstvi dobljenimi iz kraje drugim deželam v trgovini z njimi.

Statistike ne potrjujejo te razlage. Od celotne proizvodnje koristnih predmetov in uslužnosti porabijo Zedinjene države same 95%; le 5% gre v druge dežele v zamenjavo ali pa kot pomoč. Od 291 milijard dolarjev, kolikor je znašal leta 1952 narodni dohodek Zedinjenih držav, je bilo le 15,2 milijard izvoženega ali podarjenega kot zunanja pomoč, se

pravi 5,2%, preostalih 94,8% pa je absorbiralo notranje tržišče. Količina bi morala biti tatvina pri 5% eksportiranega narodnega dohodka, da bi se pri ostalih 95% tako zelo občutila in razdeljena med delavski sloj, ki je večina prebivalstva, temu tako povečala dohodke, da bi se ugravičeno moglo govoriti o njenem korupcijskem učinku?

Konkretni primer avtomobilske industrije je v tem smislu značilen. Od 13.4 milijonov avtomobilov, kolikor jih je bilo izdelanih na vsem svetu leta 1959, je bilo 6.7 milijonov, se pravi 50%, narejenih v Zedinjenih državah. In od 117.8 milijonov avtomobilov, ki so istega leta bili na vsem svetu v prometu, je 70,2 milijonov ali 60% pripadalo Združenim državam. Dejstvo, da so Zedinjene države udeležene pri svetovni rabi avtomobilov z višjim odstotkom kot pri svetovni avtomobilski proizvodnji, nam pove, da Zedinjene države uvažajo več avtomobilov tuje proizvodnje, kot izvažajo svojih v ostali svet. Sovjetski mladenič, ki razmišlja o prihodnosti sveta na podlagi marksističnih podatkov in na podlagi Leninove teorije o imperializmu, ne more razumeti tega položaja.

Ko smo govorili o potrebi vodstva v družbah tipa združenja, smo poudarili, da je za učinkovitost naporov vse družbe na splošno bolj važna kakovost njenega organizacijskega sistema in predvsem kakovost njenega vodstva, kot pa število ljudi, ki sestavljajo družbo. Podroben študij tako po podjetjih samih, kot po državnih gospodarskih uradih potrjuje to ugotovitev.

Leta 1921 je strokovna komisija, kateri je načeloval *Herbert Hoover*, poznejši predsednik Zedinjenih ameriških držav, ugotovila, da je od vseh stroškov v tedanji ameriški industriji le 51% bilo produktivnih, ostanek, se pravi 49%, pa so bili takšne prirode, da bi mogli biti prihranjeni z boljšo industrijsko organizacijo. Največ takšnih stroškov je komisija našla pri oblačilni industriji — 63,78%, najmanj pa pri metalurški — 28.66%. Ko so bili klasificirani vzroki teh ogromnih potrat, se je videlo, da 90—85% odgovornosti za take rezultate nosi vodstvo podjetij in samo 15—20% delavstvo.

Če delavec dela z zastarelim strojem ali s strojem v slabem stanju, če opravlja dela, ki so bila slabo planirana, ali pa takšna, ki bi se mogla popolnoma izločiti z boljšo organizacijo v delavni skupini, potem je za zmanjšano proizvodnjo krivo vodstvo in ne delavec. Na boljši ali slabši uspeh svojega dela more delavec vplivati s svojo dobro ali slabo voljo, kakor tudi s svojimi večjimi ali manjšimi sposobnostmi. Toda, če starešine v podjetju ne zapazijo njegovih dobrih lastnosti in sposobnosti, bodo te ostale neizkoriščene.

Posledica teh ugotovitev je bila zavest o *ogromni pomembnosti starešinstva v proizvodnji*. Poiskati si ljudi, sposobne za starešinske položaje, pripraviti jih in postaviti jih na ustreznost mesta, je bila ena najvažnejših nalog ameriške industrije v zadnjih petih desetletjih. In tako

se je dogajalo, da so navadni delavci zaradi svojih sposobnosti dospevati na položaje generalnih direktorjev ali predsednikov upravnih odborov največjih podjetij. Nenehno izboljševanje kakovosti starešinstva v gospodarstvu je rodilo izredno veliko povečanje delavne produktivnosti ne samo ljudi, ampak tudi strojev v ameriškem gospodarstvu. Mehanizacija ni nekaj, kar nastane in potem samo dela in daje vedno le najboljše rezultate. Tudi njo ustvarjajo ljudje in to predvsem starešine. In kakršne so starešine, takšna jim je tudi mehanizacija. Ena sama napačna poteza na starešinskem položaju lahko pomeni izgubljeno delo vsega njegovega sektorja. Škoda, ki jo more povzročiti delavčeva napaka pri delu, je neprimerno manjša.

V istem času, ko je v Združenih državah nastajala zavest o pomembnosti starešin v proizvodnji, so marksisti v komunističnih deželah in v komunističnih strankah po vsem svetu s propagando pri svojih pristaših, delavstvu in ljudstvu sploh zbuvali zavest, da je delavec edini produktivni član družbe, da je produktivnost v podjetju ali gospodarstvu odvisna samo od njega in da bo bodoči komunistični red družba zgolj delavcev brez starešin.

Alternativa, pred katero stoji človeštvo v sedanji stopnji svojega gospodarskega in socialnega napredka, je: ali pot napredka z nenehnim izboljševanjem svoje sedanje organizacije in predvsem z boljšo selekcijo svojih vodij, ali pot v komunistično suženjstvo.

Tretje poti ni, kajti mrtvilo ni značilnost življenja.

SKLEP

Usoda družbene razdelitve dela v prihodnosti je *marksizmov središčni problem* in *poglavitna težava*, ki jo imajo komunisti v deželah, kjer so na oblasti. Ker so obljubili človeštvu brezrazredno družbo, katere prihod je mogoč le pod pogojem popolne izločitve vsake in vseh vrst družbene razdelitve dela, kot je današnja, so komunisti danes v zelo mučnem položaju. Ne vedo namreč, zakaj se odločiti: Ali za ohranitev družbene razdelitve dela, kar bi prineslo brezrazredno družbo, toda tudi revščino najbolj primitivnega človeka. Komunizem kot brezrazredna družba z obiljem proizvodov, kakor sta jo imela pred očmi Marx in Engels, se kaže vsak dan bolj jasno kot *neuresničljivi sen*.

Osebe, ki se spuščajo z marksisti v razpravljanje o komunizmu, imajo vso pravico zahtevati od njih, da jim prej, ko bi se poglobili v podrobnosti marksizma, razložijo ta *temeljni problem* — usodo družbene razdelitve dela in njen učinek na družbo — kajti, če je končno cilj kakega napora nemogoč ali nesmiseln, je vsak korak, storjen za uresničenje takšnega cilja, izgubljeni čas.

VSEBINA

	stran
Uvod	3
Vrednostna teorija	4
Promet v gospodarstvu	7
Presežek vrednosti	9
Razredni boj	14
Usoda družbene razdelitve dela	16
Če bi sen postal resničnost	20
Program komunističnih strank	22
Splošni pogled	24
Skušnja uči	28
Sklep	34

